

РЕГІНА БРЕТТ

Двічі фіналіст Пулітцерівської премії

БУДЬ ДИВОМ

50 УРОКІВ,
ЩОБ ЗРОБИТИ НЕМОЖЛИВЕ
МОЖЛИВИМ

Регіна Бретт
Будь дивом
50 уроків, щоб зробити неможливе
МОЖЛИВИМ

Присвячується Габріель, моєму першому
диву

© Regina Brett, 2012

© DepositPhotos.com / Katerina_Day, обкладинка, 2016

© Hemiro Ltd, видання українською мовою, 2016

© Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», переклад і художнє оформлення, 2016

Вступ

Щодня ми проходимо повз численних творців див.

Здебільшого вони добре маскуються і виглядають як звичайнісінькі люди: вчителі, перукарі, медсестри, секретарі, касири, таксисти і т. д.

Ніколи не забуду той день, коли я – суцільний згусток стресу – зупинилася, щоб заплатити за паркування. На більшості паркінгів цей процес виглядає так: ти підїжджаєш до маленької будки, працівник простягає з віконечка руку, бере гроші, дає решту – і ти їдеш далі. Ваші погляди ніколи не зустрічаються, і жоден із вас не запам'ятовує іншого.

Та цього разу працівник підвівся, висунув голову з вікна й широко всміхнувся. Поглянув мені в очі, привітався, потиснув руку і благословив мене, перш ніж я поїхала далі.

Він сказав, що обожнює свою роботу, бо завдяки їй може діяти за покликанням – благословляти людей, які виїжджають із паркінгу назустріч своєму дню. Там, де я бачила звичайного збирача грошей, він бачив свою життєву місію. І завдяки йому я відчула, що відродилась і заспокоїлась.

У житті кожного з нас траплялися такі моменти. Коли поряд люди, які розуміють, що насправді важливим є кожен із нас, а для того, щоб щось змінити, не обов'язково заробляти силу-силенну грошей. Ти можеш почати діяти там, де ти зараз, і примножувати добро.

У світі чимало проблем – і ми часто відчуваємося приголомшеними через усе, що відбувається. Як часто ми чуємо від когось: «Чому, ну чому ніхто не може щось із цим зробити?» Або ж ці слова злітали саме з твоїх вуст, як злітали з моїх. Ми дізнаємося про погані новини й тихенько шепочемо: «Потрібне справжнє диво, щоб усе це виправити». І чекаємо, чекаємо без кінця й краю, доки хтось інший стане цим дивом.

Ми хочемо, щоб у таких ситуаціях діяв хтось інший. Однак дива – це не те, що роблять виключно інші, – це те, що робить кожен із нас. Вони стаються тоді, коли звичайні люди роблять щось надзвичайне. І бути дивом зовсім не означає, що тобі потрібно хапатися за розв'язання проблем усієї земної кулі. Це означає діяти інакше – у своїй вітальні, на робочому місці, у своєму найближчому оточенні, зрештою – у спільноті.

Протягом останніх 26 років я мала честь працювати оглядачем у клівлендській газеті «Plain Dealer», а до того була журналістом «Veason Journal» в Акроні. Можна сказати, сиділа в першому ряду на виставі з назвою «Життя». Звичайні люди, що мали найрізноманітніші професії, відкривали мені свої серця та ділилися історіями про те, як вони робили неможливе можливим. Із деякими з них ти зустрінешся на сторінках цієї книжки, а спочатку їхні історії були розказані в нарисах для цих видань.

Захворювання на рак спонукало мене написати мою першу книжку «Бог ніколи не моргає. 50 уроків, які змінять твоє життя». Ті перші 50 уроків мали стати знаком подяки за те, що я жива, що відлік мого «одометра» сягнув 50 років. Тринадцять років тому, коли я була геть лисою від хіміотерапії й дуже слабкою від опромінення, я не була впевнена в тому, що взагалі матиму змогу старішати. І саме тоді я познайомилася з численними людьми, які змогли подолати рак і навчили мене робити все можливе незалежно від прогнозів.

Ці 50 уроків мандрували світом – спочатку як колонка в газеті, потім у вигляді електронного листа, якого пересилали по всій країні та світу, і нарешті у вигляді книжки. Їх цитували топ-менеджери компаній, пастори, судді та соціальні працівники. Їх друкували в сотнях брошур, церковних бюлетенях, газетах малих містечок. Люди носять список цих уроків у своїх гаманцях, пришпилюють їх до стіни коло робочого місця та прикріплюють на холодильники за допомогою магнітів.

Якось я почула таку річ: виявляється, люди читають, щоб відчутти, що вони не самотні. Сподіваюся, ці нові нариси, історії та газетні

колонки є відображенням особистих істин, універсальних для всіх нас. І щиро вірю, що ця книжка допоможе тобі прийняти себе такою чи таким, як ти є, і водночас спонукає бути кращим і робити щось у реальності.

Ми не здатні розв'язати всі проблеми, а те, що можемо зробити, не завжди вдається ідеально. Утім, це не має значення. Усе, що потрібно, – почати діяти тут і тепер. І якщо ми це зробимо, то зможемо змінити цей світ.

П'ятдесят уроків

Урок 1

Почни діяти там, де ти зараз

Є старе прислів'я: «Якщо ти вважаєш себе надто малим, щоб на щось впливати, ти ніколи не опинявся в одному наметі з комаром».

Щоразу, коли я його чую, у мене аж вуха зіщулюються від думки про силу однієї крихітної й набридливої комашинки, що здатна не давати мені спати всю ніч, а потім забезпечити свербіж на весь день. Насправді ж усі ми достатньо великі або малі, саме такого розміру, як треба, щоб щось змінити.

Коли я працювала газетним репортером у Акроні, що в Огайо, одного разу мені дали завдання висвітлити історію, яка згодом набула великого розголосу. Одного вересневого дня було викрадено дівчинку. Джессіка Репп мала тільки дев'ять років, коли одного понеділка виїхала з дому на своєму рожевому велосипеді. За два квартали від її домівки до неї на автівці підїхав чоловік і запитав, чи не знає вона когось із сусідів, які тут живуть. А потім вийшов із машини, відкрив багажник і вдав, що щось із нього дістає. Зненацька він схопив Джессіку з тротуару, кинув у багажник і помчав геть.

Батько Джессіки зателефонував до відділу новин «Beacon Journal» і благав нас написати про зникнення його доньки. Дзвінок надійшов наприкінці дня, і в нас було замало часу, щоб повідомити більше, ніж кілька фактів з його слів, і дати опис дівчинки. Поліція ще не підтвердила жодних деталей розслідування, бо минуло зовсім мало часу. Інформації бракувало. Це сталося до появи системи сповіщення про зникнення дітей «Amber Alert» та цілодобових випусків новин на численних кабельних каналах. Того дня одна з наших репортерок – Шеріл Гарріс – залишилася на роботі допізна, щоб дізнатися від батька максимум інформації про дівчинку. Вона доклала всіх зусиль, щоб у наступному номері обов'язково з'явилося фото зниклої дитини.

Шеріл бракувало часу на те, щоб написати трохи більше, аніж просто опис білявої дівчинки в рожевій футболці.

Минула доба, а Джессіку ще не знайшли. До того часу новина облетіла майже всі ЗМІ. Я стояла коло її будинку в компанії інших репортерів, очікуючи на погані новини, – ніхто з нас не сумнівався, що вони будуть саме такими. Будь-який поліцейський скаже: якщо дитину не знаходять протягом перших 24 годин, вона вже не повернеться додому. Священики, сусіди й парафіяни стікалися до будинку – заходили до нього, виходили... Це вже скидалося на похорон.

Чи може хтось із нас уявити, як воно – бути одним із батьків зниклої дитини? Молитися й сидіти всю ніч коло телефону, сподіваючись, що кожний дзвінок може принести новину, швидше схожу на диво? Та натомість мама, тато і брат Джессіки прокинулися від шуму поліцейських гелікоптерів, які шукали тіло дівчинки. Кінна поліція прочісувала сусідні кукурудзяні поля, щоб знайти її труп. Шериф, агенти ФБР та десятки поліцейських розсипалися по всьому району. Поліцейські навіть узяли човен, щоб перевірити озера неподалік. Собаки обнюхували улюбленого м'якого ведмедика Джессіки й бігли шукати її слід...

Самотній хлопчик ходив туди-сюди вулицею, міряючи кроками відстань до шерифового джипа, а потім повертаючись назад. То був тринадцятирічний брат Джессіки – Джонатан. Він постійно запитував, чи не знайшлася його сестра. Очі хлопчика почервоніли від сліз і безсоння, адже протягом усієї ночі він тільки те й робив, що прокидався й перевіряв, чи не лежить його сестричка у своєму ліжку, чи не спить там у повній безпеці.

Спостерігаючи за роботою поліції навколо мене й наді мною, я невпинно молилася за Джессіку та її родину. Я стояла на тротуарі біля її будинку, аж раптом, здалося, весь дім вибухнув криками.

Поліція знайшла Джессіку.

Живою.

Її мама, сестра, брат і всі, хто був тієї миті в будинку, вибігли назовні, радісно схлипуючи та славлячи Бога. Батько якраз друкував додаткові копії її фото, коли йому повідомили цю звістку. Він усе кинув і помчав до лікарні.

Усі репортери зробили те саме. Утім, поліція відмовлялася розповідати про те, що сталося з дівчинкою. Коли вони намагалися дізнатися деталі, вона починала плакати.

Зрештою з'ясувалося, що о 5 годині ранку викрадач привів дівчинку до міні-маркету «Daily Mart», що в Барбертоні. Продавець – один із тих людей, які перебувають на найнижчому кар'єрному щаблі, – старанно обслуговував покупців, коли до крамниці зайшов чоловік із маленькою дівчинкою. Вона мала наляканий вигляд. Продавець поглянув на дівчинку, на фото Джессіки Репп, що супроводжувало газетну новину, яку написала Шеріл. Він упізнав її. А тоді зателефонував до поліції.

Цей продавець урятував дівчинці життя. Він упізнав її викрадача, бо той раніше бував у їхній крамниці. Трохи згодом працівник заправки також зателефонував до поліції, оскільки помітив чоловіка, який поводився дивно. Завдяки запису з відеокамери вдалося з'ясувати, що то був викрадач – він зупинився на заправці купити цигарок. А близько 11 години ранку поліція помітила його авто на паркінгу. Дівчинка сиділа на передньому сидінні поряд із викрадачем.

У поліції повідомили, що викрадач мав психічний розлад, лікуванням якого ніхто не займався, і його поведінка була непередбачуваною. Офіцери зауважили, що він із великою ймовірністю якоїсь миті міг запанікувати та вбити дівчинку.

Моя подруга Шеріл здобула Пулітцерівську премію – найвищу нагороду, яку може отримати журналіст, – і сталося це багато років потому, коли вона написала серію газетних статей про расові стосунки. Шеріл навіть не пам'ятає, що колись писала новину про Джессіку Репп. Та робота була незначною і аж ніяк не вплинула на її подальшу кар'єру. То не була журналістика, за яку отримують премії

та визнання, однак то було дещо краще. То була журналістика, яка рятує життя.

Найважливішою історією з-поміж тих, які вона будь-коли написала, імовірно, була найкоротша з них. Я не пам'ятаю, але, здається, під нею навіть не зазначалося її ім'я. Однак ця новина допомогла врятувати життя дитини.

Я так і не дізналася, як склалася доля працівника заправки і продавця міні-маркету, який першим повідомив про те, що бачив дівчинку з викрадачем. Дуже часто такі люди залишаються абсолютно непомітними – ми навіть не дивимося їм в очі, коли купуємо молоко, пачку цигарок чи заливаємо пальне в бак.

Однак ця історія змінила мою думку про людей, повз яких ми проходимо щодня. Людей, які працюють там, де нам би не хотілося працювати. Завдяки їм я дізналася дуже важливу річ: немає людини, яка була б геть незначною чи надто малою, щоб на щось вплинути, щось змінити.

Якщо хочеш, щоб у цьому світі сталися суттєві зміни, виконуй свої малі завдання з великою любов'ю, великою увагою, великою пристрасстю. Просто прийми як даність роботу, родину, сусідів, свої завдання.

Адже ніколи не знаєш, що трапиться, якщо ти просто почнеш діяти за можливостями, які перед тобою відкриваються. Коли дієш тут і тепер, ти можеш пробивати на касі молоко, цигарки і пальне. А можеш урятувати чиєсь життя.

Урок 2

Роби те, що тобі до снаги

Неможливе може початися з чогось незначного – скажімо, маленької г'улі.

Протягом багатьох років я не раз чула застереження: «Здійснюй самообстеження грудей щомісяця». Як і більшість жінок, я робила його «нібито» регулярно. Раз на кілька місяців швиденько «нібито» промацувала груди, однак не настільки ретельно, як радили лікарі. Я не хотіла шукати собі проблем – бо якщо їх шукаєш, то обов'язково знайдеш. А вишукування раку вибиває тебе з колії. Дякувати Богові, я це робила!

Одного вечора, коли я виконувала колові рухи подушечками пальців по грудях, мої пальці раптом завмерли. Як віддавна тут оце затвердіння? Можливо, це ні про що не свідчить, але минулого разу, коли я перевіряла, його тут не було. І ця «дрібничка» виявилася раком грудей II стадії. Згодом хірург видалив пухлину завбільшки з виноградину.

Коли чуєш слово «рак», тобі здається, що хтось підкидає елементи гри «Життя» високо в повітря. Вони розлітаються навсібіч, а потім приземляються на нове ігрове поле. Усе перемістилося в іншу площину, і ти не знаєш, із чого почати. Однак страх угамовується, коли ти починаєш діяти, коли робиш те, що тобі до снаги.

Перш ніж розпочався курс хіміотерапії, я записала найкращі поради від лікарів, членів родини, друзів, а також ті, які знайшла в книжках чи почула від людей, котрим вдалося подолати рак. Я створила «інструкцію користувача», покликану допомогти мені подбати про себе. Вона мала нагадувати, що з раком можна впоратись. Я склала план, який допоміг би мені витримати чотири місяці хіміотерапії та шість тижнів щоденного опромінення. І на початку моєї «інструкції» я присягнулася, що виживу:

Я, Регіна, присягаюсь одужати. Присягаюся брати участь у своєму лікуванні, навіть якщо це означатиме, що в моєму житті стануться фізичні, емоційні та психічні зміни. Присягаюсь дотримуватися курсу лікування та не озиратися назад. Присягаюся робити все можливе, щоб зцілитись і жити далі.

Коли в тебе рак, то це немов ти потрапляєш до нового часового поясу – поясу Раку. У Тропіку Раку все обертається навколо твого здоров'я або хвороби. Я не хотіла, щоб моє життя стало супутником раку. Життя має бути на першому місці, а рак – на другому. Отже, я вирішила розробити план: радіти життю, навіть якщо в мене рак. Насолоджуватися життям разом із людьми, яких люблю, прочитати всі заплановані книжки, переглянути фільми, на які раніше бракувало часу, і врешті-решт купити піаніно, про яке завжди мріяла. Згідно з цим планом моє життя мало залишитися максимально незмінним: я хотіла писати свою газетну колонку, грати у волейбол і викладати в коледжі курс письменницької майстерності.

Уранці перед першим сеансом хіміотерапії я поклала в рюкзак пляшку з водою, «інструкцію користувача», блокнот, ручки, льодяники, CD-плеєр, диски, навушники та книжки. Сеанс мав тривати одну чи дві години, однак я була готова до будь-чого. Я вместилася в кріслі так, ніби то був пляжний шезлонг, одягла навушники й почала слухати пісню Луї Армстронґа: «Я бачу дерева й троянди, що цвітом буяють для нас... І думаю тихо-тихо: „Який же чудовий цей світ...“»

І світ справді був чудовим, попри те, що цілісінький рік він обертався навколо мого раку. Коли 1998 року я захворіла, поблизу не було груп підтримки, які б не вимагали грошей чи страховки. У кожній лікарні пропонували свою програму, однак не було жодного централізованого місця, де можна було б спілкуватися з іншими «борцями з раком», спробувати йогу, масаж, рейкі^[1], фізичні вправи, вести щоденник та займатися іншими холістичними^[2] справами, що сприяють зціленню.

Через рік після мого одужання в моєму житті з'явилася Ейлін Сефрен. І вона про дещо мріяла. Ейлін хотіла створити місце, куди міг би прийти кожен, у чиєму житті з'явився рак, і отримати необхідну підтримку безкоштовно. Я сиділа за одним столом із десятками інших людей, яких вона запросила на першу зустріч із планування. Її мрія видавалася такою великою, неосяжною, неможливою... Я мала сумніви, що вона коли-небудь здійсниться, а тому вирішила вийти з цієї гри. Усе ще слабка після хіміотерапії та залишкових явищ опромінення, я навіть не могла уявити, що ця ідея зможе розправити крила й відірватися від землі.

Ейлін була соціальним працівником клініки. В обох її батьків діагностували онкологічні захворювання з різницею в півроку – батько захворів на рак легень, а в матері була неходжкінська лімфома. Обоє померли з різницею в три роки. Перебуваючи поряд із ними протягом усього процесу лікування, Ейлін усвідомила, що хворим на рак украй необхідне місце, де вони могли б отримати допомогу. Її уява чітко вимальовувала центр, який би не був схожий на лікарню ані запахом, ані виглядом, ані атмосферою. Це мало бути місце, у якому ти не повинен надавати «правильну» страховку, щоб отримати консультацію. Місце, де тобі можуть зробити масаж без призначення лікаря. Місце, де кожен, у чиєму житті з'явився рак, міг би отримати безкоштовну підтримку. Місце, де не відчуваєшся таким самотнім.

Ейлін працювала з пацієнтами, які мали онкологічні й психологічні проблеми. Вона згуртувала навколо себе комісію експертів, зустрічалася з фахівцями в галузі онкології та з представниками інших організацій. Дослідила центри здоров'я по всій країні, розробила сайт *touchedbycancer.org*. Вона відкрила двері центру «Місце зустрічі» через півтора року після тих перших зборів. Для мене й досі лишається загадкою те, як вона змогла все це зробити. Як їй це вдалося?

– Оптимістична наївність, – зізналася вона.

Під час перших відвідин центру «Місце зустрічі» я пригадала рядки з книжки «Аліса в Країні Див», де головна героїня зауважує: «Немає сенсу навіть намагатися. Ніхто не може вірити в неможливі речі». А Біла Королева на це: «Наважуся припустити, що тобі просто бракує практичного досвіду. У твоєму віці я щодня витрачала на тренування півгодини свого часу. Та що там, іноді я встигала повірити в шість неможливих речей ще до сніданку!»

Тож якщо ти хочеш здійснити неможливе, роби те, що тобі до снаги.

Ейлін створила справжню «Швейцарію» охорони здоров'я. Тепер це самостійний, незалежний громадський центр раку. Жодних територіальних баталій між лікарнями. Байдуже, де відвідувач отримує лікування. Тут радо зустрічають усіх. Послуги для кожного, кого торкнувся рак, абсолютно безкоштовні. У центрі пропонують масаж, мануальну терапію, ведення щоденників, тай-чі, йогу, програми з дієтичного харчування, фізичні вправи та групи підтримки для хворих на будь-який вид раку. Тут є групи, які допомагають навчитися рухатися вперед, гарно виглядати, віднайти внутрішній спокій; пропонують програми, які вчать пробачати, дбати про себе, готувати здорову їжу. Працівник бібліотеки консультує щодо рахунків за лікування, клінічних аналізів та лікування раку, а волонтери-юристи допомагають скласти заповіт чи вирішити питання, пов'язані з нерухомим майном.

Це місце зцілення й надії. Тут ніколи не вимагають показати страховку. Це місце, де не панує атмосфера «закладу». Тут не роблять уколів, аналізів крові, не лікують і не обстежують. Воно швидше нагадує дім із каміном, оригінальними картинами на стінах та зручними меблями. Усе це – пожертви окремих осіб та організацій.

Історія «Місця зустрічі» розпочалась 2000 року в приміщенні магазину площею 6100 квадратних футів. Потім його площа збільшилась удвічі, а річний операційний бюджет зріс із 360 тис. доларів до 1,8 млн. Будівлю вже викупили, і центр функціонує

виключно завдяки пожертвам людей та організацій; у ньому працюють 350 волонтерів.

На місці, де колись була купа бруду, тепер буває справжній сад зцілення – з фонтанами й водоспадами, різьбленими витворами з каменю та годівничками для птахів. Ковані залізні ворота, заплутані стежки... Казковий лабіринт розповідає історію про дивовижне перевтілення залізного гусеничного кокона на велетенського срібного метелика. Це місце немовби нагадує тобі: світ прекрасний, навіть якщо ти борешся з раком або допомагаєш його подолати тому, кого любиш.

Поки що в нас немає ліків від раку, однак такі люди, як Ейлін, лікують страх перед цією хворобою, натомість пропонуючи надію. Те саме може робити й кожен з нас. Ми робимо те, що можемо, навіть якщо на перший погляд це видається неможливим.

Урок 3

Ти можеш змінити багато, навіть якщо отримаєш мало

У світі журналістики мене повсякчас називали «матір'ю Терезою», бо я тільки те й робила, що намагалася допомогти всім і кожному. Я не думаю, що бути «добрим самарянином» прикро, коли згадую про те, що роблять соціальні працівники: гоять рани, допомагають розгубленим, самотнім, тим, про кого всі забули.

Кілька років тому, коли мене попросили виступити з вітальною промовою на факультеті прикладних соціальних наук у коледжі Манделів при Західному резервному університеті Кейза, я не знала, про що говоритиму.

Перш ніж виступати перед випускниками, я зателефонувала до своїх знайомих соціальних працівників. Усі порадили мені говорити з гумором, адже соціальні працівники його дуже любляють. «Розповідай анекдоти», – одностайно радили вони.

Анекдоти? Я не знала анекдотів про соціальну роботу, окрім тих, які надіслали мені друзі:

Скільки соціальних працівників потрібно, щоб замінити лампочку?

Ніскільки. Вони допоможуть їй змінитися самостійно.

Скільки соціальних працівників потрібно, щоб замінити лампочку?

Ніскільки. Вона не перегоріла, просто світить по-іншому.

Скільки соціальних працівників потрібно, щоб замінити лампочку?

Ніскільки. Вони об'єднуються в команду й напишуть наукову роботу про те, як адаптуватися до темряви.

І мій улюблений:

Скільки соціальних працівників потрібно, щоб замінити лампочку?

Лампочку не треба міняти. Треба змінити систему.

А ще мені розповіли старий анекдот про злочинця з пістолетом, який напав на соціального працівника. «Гроші або життя!» – закричав він. «Вибачайте, – відповів соціальний працівник, – грошей у мене немає. Правда, і життя теж».

Те саме можна сказати й про поліцейських, медсестер, учителів і багатьох інших – усіх, хто перебуває на «передовій» життя. Ці люди дуже важливі, але так мало отримують!

Так, вони отримують мало. Чи все ж...

Завдяки поетові Тейлору Малі я змінила свою думку. Його проникливі слова про те, скільки отримують учителі, облетіли весь світ в електронних листах. Він змусив мене поглянути на заробітки соціальних працівників під іншим кутом.

Учителі не отримують того, чого вони справді варті. Вони не хизуються зарплатами, заміськими будиночками чи відпочинком на півдні Франції. Їхні зарплати та привілеї – це так мало порівняно з тим, скільки годин і натхнення вони витрачають на планування уроків, перевірку домашніх завдань, консультування учнів і заспокійливі бесіди з батьками.

Малі підкреслив важливість професії вчителя, наголосивши на тому, що саме вчителі спонукають дітей працювати наполегливіше, аніж можна собі уявити. Вони можуть перетворити трійку з плюсом на медаль, якщо помічають, що учень робить усе можливе, щоб досягти успіху. І водночас можуть змусити його відчувати, що п'ятірка з мінусом – це майже двійка, якщо він, на їхню думку, міг би виконати все набагато краще. Учителі змушують батьків тремтіти під час батьківських зборів і навіть коли телефонують їм додому!

Завдяки Малі я згадала містера Рікко – викладача англійської в дев'ятому класі. Він міг би стати ким завгодно й поїхати куди забажає. Містер Рікко обожнював оперу, поезію та гарні вина. Але натомість навчав похмурих дев'ятикласників у школі Браун Джуніор, що в місті Равенна, штат Огайо, як написати один хороший, справді вартий уваги абзац.

А ще був містер Маске, вчитель хорového співу в старшій школі. Коли я співаю в душі, то іноді віддаю перевагу партії альты з «Вестсайдської історії», якої він мене навчив. Я страшенно заздрила сопрано з їхніми чудовими мелодіями, однак саме завдяки йому зрозуміла, що всі партії важливі – навіть найменші. Знаєте, я не вірила йому, доки ми всі не видерлися на сцену в шкільній актовій залі. Чорт забирай, та ми звучали, як мормонський церковний хор! Щоразу, коли я чую «Бойовий гімн республіки», я немов бачу його руки – вони танцюють у повітрі, сплітаючи наші тремтливі голоси в одну прекрасну пісню.

Був і містер Роберто, який щонайменше раз на тиждень казав: «Безкоштовних сніданків не існує, Бретт». Цей учитель природознавства вимовляв прізвище учня так, ніби воно було крапкою в кожному реченні. Для нього ми були морськими піхотинцями, а він – нашим сержантом. Саме завдяки йому я здаю сміття на переробку. Завдяки йому я завжди перевертаю камінці в струмку, щоб побачити, хто під ними ховається. Завдяки йому відщипую верхівки рослин, щоб вони ставали пишнішими. Завдяки йому я колись хотіла стати лісником.

Таких учителів дуже багато – деякі імена давно вже стерлися з пам'яті, однак той слід, який вони залишили в моєму житті, ніколи не зникне. Завдяки вчителю я можу підбити баланс чекової книжки, вирахувати складні відсотки та дізнатися, скільки фарби потрібно, щоб пофарбувати кімнату 3×5 метрів. Завдяки вчителеві я просто ОБОЖНЮЮ читати, а коли любиш читати, перед тобою відкривається весь світ.

Таких людей багато не тільки серед учителів. Знаєш, що вони роблять? Відкривають цілий світ. На жаль, рівень їхньої зарплати перебуває в найнижчій частині прибуткової шкали. А тому я знову повертаюся до скромних соціальних працівників.

Як і вчителі, соціальні працівники багато не отримують. Та все ж...

У чому ж їхнє багатство?

Вони дають безплідній парі можливість святкувати День матері й День батька протягом усього життя, допомагаючи всиновити малюка, батьки якого є наркоманами, а він нікому не потрібен.

Вони допомагають дитині засинати спокійно і не боятися батькових кулаків.

Вони допомагають ветеранові-безхатченкові відчувати себе як удома в цьому світі.

Вони допомагають дівчинці підліткового віку нарешті припинити різати вени.

Вони допомагають жертві домашнього насильства віднайти в собі мужність і назавжди покинути свого мучителя.

Вони допомагають хлопчикові з синдромом Дауна відчувати себе найрозумнішим.

У чому ж їхнє багатство?

Вони допомагають 10-річному хлопчикові повірити в те, що його люблять і хочуть бачити поряд, незалежно від того, як довго він житиме в черговому сімейному притулку.

Вони допомагають юному батькові полічити до десяти й вийти з кімнати, якщо в нього виникає бажання стусонити свого новонародженого малюка.

Вони допомагають хворому на шизофренію забути про його демонів.

Вони допомагають жертві зґвалтування заговорити про це вперше, навіть якщо після того випадку минуло багато років.

Вони допомагають колишньому в'язневі не зазирати до пляшки, а влаштуватися на роботу.

У чому ж їхнє багатство?

Вони допомагають парі налагодити стосунки, щоб ті люди забули про свій намір розлучитись.

Вони допомагають пацієнтці, хворій на рак, примиритися зі своїм минулим, своїм нетривалим майбутнім, зі своїм Богом.

Вони допомагають старенькому, дружина якого має хворобу Альцгеймера, цінувати ті часи, коли вона його пам'ятала.

Тим, хто відчуває себе забутим і покинутим, вони допомагають відчутти, що їх цінують, негарним – почуватися прекрасними, розгубленим – знати, що їх розуміють, а зламаним – відчутти себе цілісними.

У чому ж їхнє багатство?

Якось Малі сказав, що вчителі роблять більше, ніж переважна частина з-поміж нас протягом усього життя.

Вони змінюють світ на краще.

Урок 4

Примножуй добро

Вони носять ярлики, які на них чіпляє світ: «волоцюга», «невдаха», «колишній ув'язнений», «алкоголік», «повія», – доки не зустрінуть Ларрі Петраса й не зрозуміють, що це не так.

Серед людей, які переступають поріг Вестсайдського католицького центру в Клівленді, мало хто справляє гарне враження. Вони сердяться. Вони щось белькочуть, просячи гроші. Від них тхне перегаром. Вони тижнями не перуть свій одяг.

Ларрі, якому було 76 років на момент нашого знайомства, зовсім не зважав на це, коли почав працювати на волонтерських засадах у клівдендському агентстві щовівторка й щочетверга вранці. Ідеальний зір Ларрі зникає, коли йдеться про бідних. Він не бачить ані бруду, ані негараздів, ані сорому.

Він піднімає свої біфокальні окуляри на чоло – над сірими, мов морські хвилі, очима – і опиняється віч-на-віч із Божими синами й доньками.

– Я завжди враховую те, що про них думає Бог, – каже Ларрі. – А Бог ніколи не жалкує про жодне з Його творінь.

Він став волонтером понад десять років тому і спершу просто сортував одяг. А потім одного дня Ларрі попрохали допомогти з написанням резюме. Невдовзі кількість таких прохань значно зросла. Його навіть почали називати «людиною-резюме». У центрі повісили оголошення про те, що якщо комусь потрібна допомога в написанні резюме, слід звернутися до Ларрі.

– Резюме – як етикетка на банці з напоєм. Воно розповідає, якою є ця людина, що в неї всередині, що вона може запропонувати, – Ларрі говорив так тихо, що мені довелося нахилитися до нього, щоб це почути.

Чоловік із сивим волоссям, яке скидається на пушок на голівці немовляти, і чорними бровами, що вигинаються над очима двома широкими знаками запитання, не просто занотує історію місць роботи й відповідні дати. Він копає глибше, питаючи: «Чого ви досягли на цьому місці? Про що мрієте? На що сподіваєтесь? Маєте якісь хобі?»

– У житті кожного з цих людей завжди є щось приховане, те, про що їх ніхто ніколи не питав, – каже Ларрі.

Він ніколи не питає їх, чому або як вони стали бідними.

– Суспільство достатньо їх звинувачує, – говорить Ларрі. Мов священик, він вислуховує все, у чому вони мають потребу зізнатись, і відпускає їм гріхи, обіймаючи кожного.

Ларрі нахилиється вперед, спираючись ліктями на свої потерті блакитні джинси, і пошепки розповідає мені про жінку, яка зловживала алкоголем з дитинства, але тепер заміжня й веде тверезий спосіб життя.

– Ці історії просто не вкладаються в голову, – каже він. – Життя сповнене проституції, інцестів, побоїв. Ти бачиш ці синці під очима, ці зламані щелепи...

Для Ларрі не існує безнадійних людей. «Доки людина живе, у її житті завжди є місце для надії», – щиро переконаний він.

Він говорить кожному з них, що вони є гарними людьми, і просить бути такими, якими їх бачить Бог. Ларрі збирає до купи часточки особистостей, які вважаються втраченими. Один 45-річний чоловік зазвичай працював виключно у сфері обслуговування: прибирав бейсбольне поле команди «Cleveland Indians», мив посуд і був кондуктором в автобусі. А от Ларрі з'ясував, що той закінчив коледж і завжди мріяв бути вчителем. Тож у розділі «Особисті цілі» написав: «Я хотів би працювати в коледжі й здобути посаду вчителя».

Ларрі дізнався, що один чоловік працював волонтером у центрі боротьби з голодом, і додав цей факт до резюме. Інший працював у хімчистці й керував десятьма робітниками. Ларрі навчив його говорити: «Я був відповідальним за...» замість «Я працював у...»

Ларрі не просто пише, що хтось був оператором штампувального преса. Він зазначає, що ця людина виробляла 500 деталей на годину, вага преса сягала 600 тонн, а робочі зміни тривали до 12 годин. «Оце так навички!» – вигукує Ларрі, схвильований кожною часточкою «золота», що знаходить у кожному, кому прагне допомогти.

Перш ніж вийти на пенсію, Ларрі працював продавцем у компанії, що виробляла гайки й болти. Тепер він набирає свої записи на домашньому комп'ютері, роздруковує копії резюме та складає їх у красиву папку. Замість оплати за свою роботу він отримує спантеличений вираз обличчя людини, яка розуміє: «Це ж треба – я таки чогось вартий! Мені є що запропонувати!»

– Я спонукаю їх мріяти про те, ким вони можуть бути, а не просто вдовольнятися тим, що вони мають зараз. Я намагаюся прищепити їм надію, – каже Ларрі. – Це безкоштовно.

Він віднаходить приховану цінність у кожній загубленій душі, яка переступає поріг центру, бо довго тренувався, щоб її розгледіти. Коли шукаєш у комусь хороше, то не тільки знаходиш його, а ще й примножуєш. Ларрі нагадав мені рядок із Біблії, у якому Марія, дізнавшись про свою вагітність, каже: «Звеличує душа моя Господа».

Моя душа має погану звичку звеличувати те, що не є гарним чи благочестивим. Надто часто я спрямовую своє внутрішнє збільшувальне скло на гидку репліку незнайомця, і вона починає розростатись. Або ж фокусує на минулому – на вчительці, яка глузувала з мене в третьому класі, на друзях, які розчаровували мене в старшій школі, – і рани глибшають. За допомогою цього скельця я вдивляюсь у майбутнє – і нескінченний потік страху, тривоги й неспокою перетворюється на бурхливу річку, яка збиває мене з ніг.

Як воно – змусити свою душу справді звеличувати Господа? Бачити в кожному тільки добро, бачити Бога в кожній людині? А саме це й робить Ларрі.

Насамперед це означає, що будь-якої миті кожного дня ти вирушаєш у світ з особливим збільшувальним склом. І в усьому, на що його спрямовуєш, бачиш Бога.

Уяви, що бачиш Бога у своєму начальникові. У жінці, чиє робоче місце сусідить із твоїм. У водієві, який їде попереду на шосе. У сусідові, який не бажає косити траву на своєму газоні. У галасливому хлопцеві, який продає шоколадні батончики в метро.

Уяви, що бачиш виключно добро у своєму чоловікові чи дружині. У чоловікові, який жахливо хропе й забуває опускати сидіння в туалеті. У дружині, яка тільки те й робить, що шпетить тебе й ніколи не вислухає, хоч сама говорить без упину.

Уяви, що бачиш добро у своїх дітях. У малюкові, який починає голосно вередувати в крамниці, побачивши солодощі. У десятирічній дівчинці, яка відмовляється навести лад у своїй кімнаті. У підліткові, який розбиває автомобіль, узятий без дозволу.

Уяви, що бачиш Бога в раковому діагнозі, який тобі щойно озвучили. Або ж у повідомленні про звільнення. У тесті на вагітність, що виявився позитивним... або негативним.

Що трапиться, коли ти спрямуєш своє збільшувальне скло на те, що видається мертвим у твоєму житті, і побачиш у ньому добро? На шлюб, який хочеш розірвати? На роботу, що остогидла? На родину, яка доводить тебе до сказу? На того, кого бачиш у дзеркалі?

Усе, що я бачу крізь збільшувальне скло, стає більшим.

І тільки я вирішую, на чому його фокусувати.

Урок 5

Роби все якнайкраще і не думай про те, що буде. Не забігай наперед

Найгірша газетна колонка, яку я написала у своєму житті, зрештою виявилася найкращою завдяки вчительці.

Джо Енн Голліс назвали найкращим учителем року в професійній школі містечка, у якому я виросла. Вона обожнювала викладати основи домашнього господарювання учням з обмеженими можливостями та фізичними або психічними вадами. Вона бачила в них потенціал, який іншим годі було розгледіти. Її покликанням було змусити кожного відчувати свою значущість. Джо Енн помирала від раку, коли я брала в неї інтерв'ю за кілька днів до Великодня. Я готувала матеріал для колонки, яка мала побачити світ саме на Великдень.

Наступного дня після нашої зустрічі я написала колонку для газетного номера, що мав вийти в четвер, і вона виявилася найгіршою з усіх матеріалів, які я будь-коли створювала. Я спробувала пожартувати, і в мене нічого не вийшло. То було найкраще, що я могла зробити того дня, коли моя муза покинула мене й пішла гуляти.

Я написала цілу колонку, називаючи Великдень найбільш вульгарним святом у календарі. Ось фрагмент цього матеріалу, який вийшов під заголовком «Великодні ласощі можуть довести людину до божевілля»:

Від жахливих кольорів цих ласощів знудить навіть великоднього зайця. Кожен виробник солодоців дотримується думки, що споживач обирає їх саме за барвою – що яскравіші, то кращі. Яскраво-рожевий, від якого хочеться замружитись, на першому місці, на другому ж – брудний фіолетовий.

І чому все обов'язково має форму яйця? Хто це придумав? Навряд чи то була ідея великоднього зайця. Самі по собі яйця – досить огидна штука. З ними можна змиритися хіба тоді, коли вони приготовані з прянощами.

Цукерки-яєчка, блакитні, мов яйця малинівки... Вони з'явилися вже досить давно, однак якій дитині спаде на думку з'їсти яйце малинівки? І який батько чи мати їй це дозволить?

Шоколадні зайці й досі масово продаються, але якщо ви знайдете серед них такого, чий смак не викликає асоціації з музеєм воскових фігур, вважайте, що вам пощастило. І якщо вам здається, що тільки мене дратує ця ситуація з ласощами, просто дочекайтеся неділі. Не дивуйтесь, якщо великодній заєць залишить коло вашого кошика кругленькі коричневі кульки. І це будуть не родзинки в шоколаді!

У колег із відділу новин очі полізли на лоба, коли вони це читали. Я випадково почула, як один із них припустив, що я писала це під мухою. Декілька читачів зателефонували до редакції, щоб розкритикувати мій матеріал. А мені було соромно. Того дня я зробила все, що могла, однак їхня критика натисла на кнопку моїх внутрішніх сумнівів, яка завжди запускає одну й ту саму платівку: «Що з тобою? Ти можеш хоча б щось зробити як слід?» Я й досі чую голос свого батька – той, що долинав до моїх вух у найгірші моменти, – у ті дні, коли буваю надто суворою до себе або ж коли мене засуджує хтось інший.

Цей голос просто виснажував мене до того дня, коли я поговорила з чоловіком Джо Енн. Це сталося після того, як моя колонка з її інтерв'ю була надрукована – якраз на Великдень. Я написала про те, що вчителі професійної школи «Maplewood Joint» у моєму рідному містечку Равенні назвали її найкращим учителем року.

Джо Енн було 44 роки, і вона помирала від раку сечового міхура. Уже за п'ять місяців він поширився на товсту кишку, печінку, легені,

хребет і мозок. Однак їй, здавалося, важче було усвідомити, що вона ніколи не повернеться до свого класу, аніж те, що її вбиває рак.

У Джо Енн більше не було класної кімнати, але вона продовжувала викладати, лежачи на ліжку в себе вдома. Перше, чого вона мене навчила, – це дивитися людині в очі й називати її на ім'я. І коли її горіхові очі впіймали мій погляд, вони вже не хотіли його відпускати.

Коли я брала в неї інтерв'ю, вона вже була прикута до ліжка і втратила майже все волосся, тож на її голові була красива шовкова хустка. Жінка попрохала мене підійти ближче, щоб під час розмови вона мала змогу бачити мої очі. Здавалося, що навколо неї розливається тепло, подібного до якого я ніколи не відчувала від жодної людини ні до того часу, ні пізніше. Здавалося, все її тіло випромінювало світло, яке неможливо було побачити, але можна було відчувати. Я відчувала чисту любов і благодать. Що ближче я підходила, то менше помічала, що в неї лишилося так мало волосся, а шкіра стала майже прозорою...

Джо Енн розповіла, що до її подвір'я приїздили цілі автобуси вчителів, які тримали плакати з написами: «Так тримати, Джо!», «Учителька світового рівня», «Учителі змінюють життя». Кожен із них ішов через газон і піднімався до вікна її спальні, щоб подякувати. Джо Енн говорила про свою роботу в теперішньому часі, хоч і знала, що вже ніколи не повернеться до школи. Кожну її фразу обривав сильний кашель. Вона розповіла мені, чому любила викладати учням із фізичними та розумовими вадами.

– Коли вони заходять до класу, то опускають очі долу, – сказала Джо Енн. – У них узагалі немає самооцінки. Ці учні й гадки не мають, що вони хороші люди. А їхньому оточенню байдуже. Люди намагаються запхнути їх у різні кутки й забути, тримаючись осторонь. Для мене ж головна винагорода – бачити, як ці очі відриваються від підлоги й зустрічаються з моїми. Тоді я розумію, що в них усе вийде.

Головним завданням Джо Енн було підготувати учнів до роботи у сфері послуг.

– Вони можуть отримати робочі навички на будь-якому місці, якщо люди ставитимуться до них терпляче, – пояснила вона. – А от із навичками, необхідними для життя, буває складніше.

Коли вона везла дітей в автобусі, щоб перекусити, вони зупинялися коло улюбленого закладу кожної дитини, щоб вона могла вибрати те, що їй до вподоби. В Об'єднаній Церкві Христа, де Джо Енн працювала вчителькою недільної школи, вона відкрила «Секцію свідомої турботи». Її члени відвідували хворих, надсилали листівки й допомагали пацієнтам дістатися лікарні.

Як лідерка дівчаток-скаутів, Джо Енн завжди ставила задоволення на перше місце. Тож коли вони виїжджали до табору, комфорту зазвичай не бракувало.

– Раз на рік ми їздимо до Шератона, – зізналася вона пошепки, мов та дитина, яка вирішила розкрити свою таємницю. – І якщо дівчатка хочуть витратити свої кишенькові гроші, я їм не забороняю. Мені подобається, коли людина отримує задоволення від усього. Коли проводиш час весело і з задоволенням, запам'ятовуєш це на все життя, незалежно від того, чим займаєшся: уроками, хатніми справами чи церковною діяльністю.

Понад усе вона боялася втратити лише одну роботу – материнську. Їй хотілося дожити до моменту, коли її 16-річний син Тоні стане скаутом-орлом, а донька Дон, якій було 14, прийме таїнство конфірмації в церкві. Вона знала, що не доживе до того часу, коли її діти закінчать школу, одружаться, народять дітей. Джо Енн просто хотіла, щоб вони пам'ятали, як сильно вона їх любила. Хотіла, щоб вони знали, що їм належить краса й дивовижність кожного дня – з тієї самої миті, коли вони прокидаються вранці.

Джо Енн обожнювала світанки.

– О, це прекрасно! Коли бачиш, як сходить сонце, розумієш, що це – слава Господа, – вона говорила голосом, який швидко затихав.

Вона хотіла, щоб діти та учні поділяли її думку з приводу того, яким має бути їхнє покликання в житті. Жінці імпонували слова з її улюбленої книжки, Біблії, – то було Послання до Ефесян: «Отож, благаю вас я, в'язень у Господі, щоб ви поводитися згідно з покликанням, що до нього покликано вас, зо всякою покорою та лагідністю, з довготерпінням, у любові терплячи один одного, пильнуючи зберігати єдність духа в союзі миру... Ви були колись темрявою, тепер же – світлом у Господі: поведіться ж як діти світла».

Її світло згасло на Великдень. Джо Енн Голліс померла на світанку – у час, який любила найбільше.

Коли я про це дізналася, то відразу зателефонувала її чоловікові Біллу.

– Пам'ятаєте ту колонку, яку ви написали про великодні солодощі? – спитав він.

Я зібралася з духом. «О ні, – подумала я. – Невже саме вона підштовхнула її до кінця? Невже все було настільки погано?»

Білл розповів, як сидів біля ліжка дружини й читав їй мій матеріал.

– Вона сміялася без упину, – сказав він. – А пізніше того дня впала в кому і більше не прокидалась. Я хочу подякувати вам за ту колонку, адже саме завдяки їй ми востаннє сміялися разом.

То був подарунок від Джо Енн. Усвідомлювати, що, навіть маючи найгірший вигляд, можна бути для когось подарунком. Що навіть недостатні зусилля можуть глибоко проникати в душу якоїсь людини. Знати, що результати моєї праці – то не моя справа.

Я згадую Джо Енн щоразу, коли в мене виникає спокуса суворо засудити себе чи когось іншого. Як ми можемо знати, наскільки цінною є наша робота? Ми не маємо права оцінювати те, що пропонуємо світові. І все одно повинні пропонувати.

Може, ти ніколи не дізнаєшся про справжню цінність своїх зусиль. А може, поки що зарано про це говорити.

Урок 6

Усі ми робимо одне й те саме. Важливим є те, як ми це робимо

Усі гості принесли на дівочу передвесільну вечірку подарунки, але один із них привертав особливу увагу. Він був таким гарним, що наречена навіть відмовлялася його розпаковувати. Коробка була обгорнута сріблясто-білим папером і перев'язана золотою, зеленою й темно-червоною стрічками, а з центру звисало гроно винограду – його неможливо було відрізнити від справжнього! Ця коробка була схожа на прикрасу для святкового столу, а не на подарунок.

Усі ми охали й ахали, метушилися навколо неї, висловлюючи припущення про те, у якому магазині могли створити таку красу. З'ясувалося, що цей подарунок власноруч запакувала жінка, яка сиділа поряд зі мною. Я ніколи не забуду, що сказала Сенді Гортон, коли я похвалила її подарунок.

– Колись мені сказали, що всі ми робимо одне й те саме, – зауважила вона. – Та насправді важливим є те, як ми це робимо.

Я часто згадую ці слова, особливо коли знайомлюся з людьми, які перебувають, здавалося б, на абсолютно незначних і непомітних посадах, однак ставляться до роботи з такою пристрасстю, що вона стає незвичайною. Кожен, хто хоча б раз у житті зазирнув до «Щасливої вбиральні Валері», ніколи не забуде те, як її власниця ставиться до своєї справи.

– Ласкаво просимо до вбиральні Валері! – гукає вона. Її девіз: «Не хвилюйся. Попісяй і стань щасливою!» («Don't worry. Pee happy»).

Моя донька познайомилася з нею на зупинці в аеропорту міста Шарлотта, що в Північній Кароліні. Валері прибирає туалет – це її робота. Вона завжди усміхнена й невпинно щось наспівує.

– Ти моє сонечко, моє єдине сонечко, – співає вона кожній жінці, яка заходить до вбиральні.

– Місць вистачить усім. Тут немає черг і не треба чекати. Жодних черг, чекати не треба! – каже вона, пурхаючи вбиральною та відчиняючи дверцята кабінок перед відвідувачками. – Якщо не отримуєш задоволення від роботи, краще туди не ходити. Це VIP-заклад! І дуже важливо отримати своє місце в «Щасливій вбиральні Валері». Адже тільки тут можна попсіяти і стати щасливою!

І ця жінка цілісінький день прибирає громадську вбиральню. Вона могла б сприймати себе як людину на найнижчому кар'єрному щаблі. Натомість Валері піднімає настрій усім відвідувачкам, незалежно від того, яке місце ті займають у житті.

– Давай, давай, давай же просто зараз! – наспівує вона, плескаючи в долоні, обтягнуті гумовими рукавичками.

Неможливо не помітити те, яке задоволення ця жінка отримує від своєї роботи – роботи, яку можна без перебільшення назвати гидотною.

Є й інші люди, які виконують свою роботу так само натхненно. Колись я читала некролог медсестри, яка співала своїм пацієнтам. Вони це дуже цінували й завжди прохали, щоб до них прийшла саме «медсестра-співачка».

А ще є Роберт Макінтайр, який зустрічає пацієнтів і відвідувачів у клівлендській клініці. Його робота полягає в тому, щоб допомагати, видавати інвалідні візки чи показувати пацієнтам клініки з лікування раку або їхнім родичам, де вхід і вихід. Роберт робить усе це з особливим натхненням: він носить червоний піджак та циліндр і співає кожному з них.

Він ніколи не мріяв стати співаком. Одного разу вирішив долучитися до церковного хору, однак там не змогли втримати «брата Макінтайра». Він мав би бути тенором, але його голос мандрує в тому напрямку, який йому імпонує цієї миті.

– Я співаю так, як мені комфортно, – каже він.

Його співоча кар'єра розпочалася 15 років тому в гаражі іншої лікарні. Він працював у тому гаражі, і йому дуже подобалась

акустика на паркінгу. Одного разу він приніс на роботу магнітофон, переконався, що він сам-один, і заспівав пісню «Там під містком».

– Там був тільки я... й автомобілі, – каже він.

Але коли він припинив співати, то почув шалені оплески. Він озирнувся і побачив 30 людей, які йому аплодували.

«Ой, – подумав Роберт, – я втрачу роботу».

Відтоді він співає за будь-якої нагоди. Щодня він улаштовує справжні видовища в раковому центрі Тоссіґ, що в клівлендській клініці, співаючи пацієнтам серенади у своєму червоному піджаку й циліндрі.

– Я уособлюю і консьєржа, і швейцара, і транспортувальника, – каже він. – Поєднання всього, що тільки можна собі уявити.

На його особистому жетоні зображений лисий чоловічок у високому циліндрі – він зберігає цей жетон із того часу, як працював швейцаром у розкішному готелі. Коли він не чіпляє його до одягу, то називає себе «членом таємного братства». Він зберігає свій циліндр у срібній скриньці біля довідкового столу разом із величезним пластиковим мішком, у якому повнісінько заламінованих сімейних фотографій. На одній із них зображений його брат, який помер від раку легень.

– Я співав і для нього, – каже він. – Робив усе, що міг.

У «плейлісті» Роберта є такі пісні, як «Тепер я гарно бачу», «Солодка година молитви», «Ти втратив те прекрасне відчуття», «Містер Боджанґлс» і «Бог усе ще на троні». Завдяки йому пацієнти почувуються особами королівської крові. Вони приходять, ослаблені через рак і хіміотерапію, спираються на палиці й ходунки. Але розправляють плечі, коли бачать усмішку Роберта й чують, як він співає.

Його знають усі, хто бував у клініці протягом останніх п'яти років. Коли він співав пісню «Ти для мене все», якась жінка перервала його.

– Ви Роберт? – запитала вона. – Я чула про вас тільки хороше.

– Що я можу для вас зробити? – усміхнувся він.

Він пішов до мікроавтобуса, узяв її тонку руку у свої долоні й допоміг сісти в інвалідний візок. Роберт ніколи не суне носа до чужих справ, ні про що не питає. А коли співає, то робить це неголосно. «Де ви співаєте?» – часто запитують люди. «Отут, просто отут», – відповідає він.

Коли йому кажуть, що варто було б займатися співом професійно, Роберт зазвичай відповідає: «Так я й роблю. Я професійний співак онкологічного центру».

Заради однієї пацієнтки він співав і за межами центру. Роберт завжди виконував для Ширлі Дорсі пісню «Дим застує очі твої». Ширлі приходила до центру для опромінювання й хіміотерапії – вона боролася з меланомою. Хіміотерапія не допомогла, на відміну від Роберта. Він співав їй церковні гімни. А коли жінка померла, її чоловік Ед попрохав Роберта заспівати на похороні.

Роберт одягнув свій червоний піджак і циліндр. Він співав пісню «Вкажи мені шлях, Господи». Ед запросив його лишитися на поминальну вечерю й познайомитися з усіма родичами. Він вважає, що Ширлі завдячує останніми днями свого життя саме Робертові. «Він підбадьорив її, – каже Ед. – І можливо, саме завдяки йому вона прожила довше».

Але Роберт відмахується від похвали.

– Я ніколи не робив цього цілеспрямовано, – каже він. – Знадобилися роки, щоб я усвідомив, що це моє покликання.

Цей чоловік перетворив свою роботу на покликання. Усі ми маємо таку можливість. Ми всі робимо одне й те саме, однак важливо те, як ми це робимо. Кожен із нас може стати справжнім подарунком для інших, якщо допоможе їм відчутти, що й вони самі є цінними дарунками.

Урок 7

Перешкоди на твоєму шляху – це Божі завдання

Одного разу я їхала брати інтерв'ю для газетної колонки й заблукала в незнайомій частині Клівленда. Проїхавши кілька разів туди-сюди кварталом, я припаркувала авто й увійшла до маленького кафе «Scoops», де продавали морозиво. Мені довелося відволікти підлітка, який стояв за прилавком, щоб спитати, як дістатися до потрібного місця. Він так радо мені допоміг, що я пообіцяла заїхати до кафе дорогою додому й купити ріжок морозива.

За кілька годин я повернулася, щоб замовити морозиво, і цей хлопець почав відміряти мою порцію з горіхами пекан із точністю, якої я ще ніколи в житті не бачила. Він зважив навіть вафельний ріжок! То був темношкірий підліток із бідного кварталу – на вигляд йому було не більш ніж 15–16 років. А за кілька днів уже мав розпочатися новий навчальний рік.

Я стояла й мовчки чекала, аж раптом моє серце стрепенулося. «Поговори з цим юнаком. Вийди за межі своєї зони комфорту».

– А коли в тебе почнеться школа? – запитала я.

– Не знаю, – відповів хлопець.

Одне запитання відкрило цілий світ.

Терренс Ембрі розповів, що раніше навчався в престижній приватній школі Гоукен у передмісті. Але тепер його родині бракує грошей, і батьки не можуть оплачувати навіть ту невелику частину рахунків за навчання, яку не покриває шкільна стипендія.

– А ким ти хочеш стати в майбутньому? – поцікавилась я.

– О, я працюватиму нейрохірургом, – відповів хлопець.

Він сказав це так, немовби все вже давно вирішено і ніщо у світі не може його зупинити. А потім цілісіньку годину розповідав мені, як це буде, незалежно від перепон на його шляху.

На ньому була біла сорочка-поло, штани кольору хакі прикривав фартух, а на голові хлопець носив шапочку з написом «Scoops». Та він поводився так, ніби вже вдягнув хірургічний халат. І перш ніж приготувати черговий ріжок із морозивом, Терренс ішов до раковини.

Помий. Потри. Висуши. А вже потім набирай.

На якусь мить його усмішка згасла. Він розповів, що його мама шукає роботу, а батько працює на пошті. У цьому кафе Терренс працював усього чотири тижні.

– А якщо це буде не Гоукет, хай буде так, – мовив він і всміхнувся, немовби знав якусь таємницю. – Я бачу тільки результат: стану нейрохірургом.

Хлопець витер руки й додав, що завжди мріяв бути лікарем. Три літа поспіль він був учасником програми, яка мала на меті підготувати афроамериканських дітей до навчання в шостому, сьомому й восьмому класах. Тоді він і прочитав книжку «Талановиті руки», яку написав дитячий нейрохірург Бен Карсон. Автор зростав у бідній родині і міг покластися лише на свою матір і Господа.

– У нас стільки спільного! – сказав Терренс. – Ця книжка стала відповіддю на мої молитви. Здавалося, вона просто впала на мене з неба!

Йому довелося віддати цю книжку.

– Але я запам'ятав її на все життя, – зауважив хлопець.

Терренс відвідував церкву «Фундамент істини», розташовану в приміщенні колишньої крамниці. За його словами, там він «радів разом із Господом». Протягом трьох років вивчав латину. Хотів вивчити іспанську. У школі записався на курси з поглибленого вивчення біології, хімії та фізики. То був передостанній рік його навчання. Терренс грав у баскетбол і займався бігом.

У його родині було семеро дітей, і він наймолодший. Одна з його сестер писала дисертацію, присвячену дитячій психології. І щодня нагадувала йому, що слід не здаватися.

– Я ніколи не думав, що буде легко. Це просто перешкода на моєму шляху, і я її обійду. Точніше, пройду просто крізь неї, – виправився хлопець.

Так, легко не буде. Батьки Терренса розлучилися три роки тому.

– Ми з татом завжди робили все разом, – сказав він. – А тепер у наших стосунках утворилася справжня діра.

Як і в родинних фінансах.

– Ми не бідні, просто небагаті, – зауважив Терренс.

Торік Терренс їздив на автобусі з Вест-Сайдю до школи, розташованої в Іст-Сайді. Увечері він повертався додому майже о сьомій.

– Обожаю Гоукен – це чудова школа, – сказав він. – Там на тебе покладають відповідальність.

Коли він уперше розповів знайомим, що хоче стати нейрохірургом, вони сміялись. Але тепер не сміються.

Терренс сказав, що мріє спостерігати за справжньою хірургічною операцією або ж поговорити зі справжнім нейрохірургом про те, як функціонує наше тіло. Він усе одно вірить у те, що закінчить Гоукен, потім Стенфордський університет, а тоді Колумбійський.

А далі?

– Я поїду туди, де буду найбільше потрібен, – відповів хлопець.

Він знову пішов до раковини, щоб підготуватися до обслуговування наступного клієнта, який забажав ріжок м'ятого морозива з шоколадними крихтами. І знову робив усе з хірургічною точністю.

Помий. Потри. Висуши. А тоді набирай.

Одного дня буде так: помий, потри, висуши, а потім ріж.

Коли я зателефонувала до школи Гоукен, щоб переконатися в правдивості його історії, усі були здивовані, що мені вдалося знайти Терренса. Вони намагалися зв'язатися з ним протягом усього літа, однак його батьки не підтримували зв'язок зі школою. Представники школи так раділи, що Терренс нарешті знайшовся, що вирішили покрити всі витрати на його навчання.

А коли колонка про нього була надрукована в газеті, дружина одного нейрохірурга прочитала цей текст і її серце стислося. Вона розповіла історію хлопця чоловікові за обідом. І ця розповідь дуже вразила його. Марк Лучіано побачив у цьому Терренсі себе у віці шістнадцяти років, коли хотів вивчати людський мозок, – задовго до того, як почав оперувати. І вирішив відкрити двері перед мрією хлопця. Ці двері розташовувалися за яскраво-червоною лінією, нанесеною на підлогу клівландської клініки.

Терренс зустрівся з лікарем Лучіано в конференц-залі лікарні. Підлітку сказали вдягти блакитний хірургічний костюм і білий халат. Марк Лучіано сидів навпроти нього і, здавалося, хвилювався не менше, ніж хлопець.

– Кожен новий пацієнт – це загадка, – пояснив він Терренсові. – Ти маєш зрозуміти, чи здатний її розгадати.

Цей лікар оперує малюків із рідиною в мозку, пухлинами, деформаціями черепа.

Того дня справжньою загадкою була пацієнтка з декомпресією К'ярі. Щоб показати Терренсові, як задню частину її мозку стиснули кістки черепа, Марк Лучіано стулив одну долоню в кулак і просунув у нього палець другої руки, який грав роль хребта. Мозочок був утиснутий в отвір, у який входить спинний мозок.

Лікар мав намір дозволити Терренсові спостерігати за хірургічною операцією на мозку. Він одразу попередив хлопця, що деякі люди починають нервувати, декого може нудити, а дехто й узагалі не здатний протриматися понад 15 хвилин.

– Якщо тобі стане погано, це зовсім не означатиме, що в майбутньому ти не зможеш бути лікарем, – зауважив він.

Терренс полегшено зітхнув і розслабився.

Лікар пояснив, що людський мозок не відчуває болю. Він розповів про комп'ютерні технології, які використовують для орієнтування всередині мозку, і жартував про любов нейрохірургів до гаджетів.

Терренс кивав головою.

Вони пішли коридором до операційної. Ззаду вони виглядали, як двоє лікарів-колег, причому Терренс навіть був вищим за свого супутника. Марк Лучіано попередив хлопця, щоб той не заступав за червону лінію на підлозі. Переступати її могли лише кваліфіковані фахівці – ті, хто входив до хірургічної команди.

Вони зупинилися, щоб одягти блакитні хірургічні шапочки й маски. Лікар Лучіано пояснив, як краще зав'язати маску й закріпити її навколо носа, щоб та не сповзла.

– Симетрично і щільно, – пояснив він.

А тоді показав, як загортати краї шапочки, щоб мати «крутий» вигляд.

– Завжди так роби, бо інакше виглядатимеш простакувато, – жартома сказав лікар.

Вони стояли на початку довгого коридору – на перехресті Терренсового життя. Єдине, що зупиняло хлопця, – це червона лінія на підлозі. Лікар Лучіано переступив через неї, а тоді згадав, що йому знадобляться хірургічні збільшувальні окуляри, тож побіг по них. Терренс закам'янів на місці, мов статуя; пальці ніг, здавалося, палали, торкаючись червоної лінії. Він щосили намагався не ступити по той бік.

– Не можу дочекатися, – йому аж забракло подиху.

Він дивився на лінію – туди, де все починалось, – і на операційні за нею.

Обабіч стояли ряди вішаків із білими халатами, і на кожному з них зазначалося ім'я хірурга. Терренс кинув на них оком і засунув руки глибше в кишені свого халата.

– Усе зовсім не так, як показують по телевізору, – прошепотів він.

Лікар Лучіано швидко повернувся.

– Ходімо! – урочисто мовив він.

І Терренс переступив через лінію.

Вони пішли до металевої раковини, де хірурги мили руки, готуючись до операції. Марк Лучіано розповідав хлопцеві, як класно

виглядають головний і спинний мозки, а потім звичним рухом прочинив двері до операційної, і Терренс увійшов туди разом із ним.

Побачивши хірургічну бригаду, він здивовано округлив очі. Її члени привіталися з ним і попросили нічого не чіпати в стерильній зоні операційної. Пацієнтку вже підготували, вкрили простирадлом і розкрили череп.

Лікар Лучіано запропонував хлопцеві сісти на табуретку в головах пацієнтки і спостерігати.

Терренс сів, нахилився вперед і вперше в житті почав пильно вдивлятись у людський мозок.

Урок 8

Перш ніж допомагати, вдягни свою «кисневу маску». Інакше не принесеш користі ні собі, ні іншим

Щоразу, коли бортпровідниця читає пасажирам стандартну лекцію з безпеки, ніхто не звертає на неї уваги, однак я забуваю про власні справи й змушую себе дивитись і слухати. Для мене це бажане нагадування про те, що слід краще дбати про себе. Найбільше мені подобається момент, коли вона піднімає кисневу маску вгору й каже: «Якщо з вами мандрують маленькі діти, обов'язково вдягніть свою кисневу маску, перш ніж допомагати іншим».

Чи часто тобі дозволяють поставити себе на перше місце?

Батьки-мандрівники – не єдині, кому слід дослухатися до цієї поради. Серед нас надто багато людей (а особливо жінок!), які винні в недбалому ставленні до самих себе. Нас виховували так, щоб ми ставили на перше місце чоловіка, дітей, сусідів, навіть незнайомих людей і роботу.

Одного разу я брала інтерв'ю у психолога з клівлендської клініки для радіопрограми, присвяченої стресу. Слова лікаря Майкла Маккі я не забуду ніколи: «Не застосовуйте до себе подвійні стандарти». До себе слід ставитися так само добре, як і до всіх інших. Я усвідомила сувору правду цього уроку одного дня, коли планувала піти на йогу й нарешті записала це у свій переповнений справами календар. Я не ходила на заняття вже багато місяців і переконалася в тому, що тепер мені ніщо не завадить це зробити – мій вечір був абсолютно вільним. Та за дві години до йоги мені зателефонувала подруга – їй був потрібен хтось, хто міг би посидіти з дитиною. Чи не могла б я побути з її сином?

«Авжеж», – погодилась я і скасувала своє заняття. А тоді поцікавилася, навіщо їй потрібна няня на цей вечір.

Вона хотіла піти на йогу.

Гррр!

Я позбавила себе йоги, причому зробила це власноруч! Звісно, я гарно провела час із малюком, але ж навіть не запитала в самої себе, чи готова я пожертвувати своїм вільним часом?

І я роблю це постійно – як і більшість жінок, котрих знаю.

Багато років тому Американський коледж кардіології в Атланті опублікував вражаючий звіт про те, що жінки можуть постраждати від серцевого нападу з більшою вірогідністю, ніж чоловіки, бо не звертаються по допомогу до медиків вчасно. Зазвичай їм потрібно на годину більше часу, щоб дістатися до лікарні, коли вони відчують перші симптоми серцевого нападу.

Це може дивувати лікарів та дослідників, але не жінок. Коли чоловік відчуває біль у грудях, він телефонує 911 і мчить до лікарні. А що в такій ситуації робить жінка?

Вона думає, що цей біль може свідчити про серйозну проблему, а тому запікає лазанью, м'ясний рулет і готує рагу з тунцем, щоб її родині було що їсти протягом тижня, який вона проведе в кардіологічному відділенні.

А коли відкриває холодильник, щоб поставити туди всі ці страви, і бачить запліснявілий сир та рештки якоїсь їжі, то просто не може на це дивитися! Починає прибирати й мити полиці. Перш ніж спакувати речі, які знадобляться їй у лікарні, вона пакує всім обіди на наступний день. А зазирнувши до ванної кімнати, щоб узяти зубну щітку, затримується там, щоб ретельно вимити раковину, ванну й туалет.

Вона подумки аналізує, що вже за день у всіх членів родини закінчиться чиста білизна, а тому завантажує в пральну машину цілу купу речей, а потім акуратно складає весь одяг, що його дістала з сушарки. Виїжджає до лікарні тільки тоді, коли всі ситі, зробили домашні завдання й загалом коли закінчено всі хатні справи.

Дорогою до лікарні жінка завозить доньку на футбольне тренування, повертає книжки до бібліотеки й записується до групи

волонтерів, які допомагають навчати дошкільнят читати.

А коли нарешті потрапляє до відділення невідкладної медичної допомоги – вона вже півмертва. Та замість власного життя перед її очима пролітає життя її дітей та чоловіка.

Жінки завжди ігнорували свій біль та мінімізували власні потреби. Ми завжди застосовуємо до себе подвійні стандарти, ставимо себе на останнє місце. І ніколи не ставимося до інших так жахливо, як до самих себе.

Як же ми можемо змінитися? Як привчити себе вдягати кисневу маску першою?

Спочатку просто дозволь собі це зробити. Вважай, що це твій офіційний дозвіл на те, щоб краще дбати про себе. Турбота й харчування – це виключно твоя власна справа.

Лікар Маккі запропонував деякі поради, які варто втілити в життя. Ось кілька його думок, які я запам'ятала з нашої розмови:

Дбай про себе. Забудь про подвійні стандарти. Стався до зобов'язань перед собою з не меншою повагою, аніж до тих, що маєш перед іншими. Не віддавай себе всю до останку – тоді в тебе не залишиться нічого для самої себе. Час для себе записуй у блокнот ручкою, а не олівцем.

Дотримуйся правила «п'яти хвилин». Зупинись і дай собі п'ять хвилин, щоб заспокоїтись, зосередитись або щось зрозуміти. Перш ніж забирати дітей після роботи або заїжджати до супермаркету, спокійно посидь у машині. Презавантаж себе! Тоді ти зможеш приймати правильні рішення і зробиш відкриття: насправді ти не вісь, довкола якої крутиться світ. Яке полегшення!

Щохвилини роби шість глибоких вдихів. Особисто в мене є проблеми з диханням. Лікар Маккі радить робити шість вдихів протягом однієї хвилини. Вдих триває п'ять секунд, і стільки ж – видих. Спробуй – це неперевершено!

Контролюй емоції. Не віддавай пульт керування твоїми емоціями комусь іншому. Жодних звинувачень на кшталт: «Цей хлопець

доводить мене до сказу... Через боса я скоро матиму виразку шлунка... Від дітей у мене мігрень...» Забери пульт і завжди натискай на кнопку «СПОКІЙ». Ти не можеш контролювати те, що роблять інші, але здатна взяти під контроль свою емоційну реакцію на їхні дії.

Протягом дня роби дихальні вправи. Використовуй для цього будь-які сигнали: поки твоє авто стоїть на світлофорі, коли отримуєш електронний лист від боса чи стоїш у черзі в крамниці. Роби один або два глибокі десятисекундні вдихи животом і повторюй: «Все добре, все добре».

Вирушай у круїз задоволення. Щотижня залишай у своєму розкладі одну годину виключно для тебе самої – це буде твій персональний круїз задоволення. Влаштуй собі «годину краси», завітай до художнього музею, ювелірної галереї або квіткової крамнички. Проведи цю годину в тиші й спокої, послухай улюблену музику, почитай вірші поета, яким захоплюєшся, прийми ванну з піною. Присвяти цю годину спілкуванню з природою, погрійся на сонечку, прислухайся до того, що шепоче дощ, помилуйся мерехтінням зірок. Якщо не можеш провести так цілу годину, розділи її на три «подарунки для себе», що триватимуть по 20 хвилин кожен.

Інвентаризуй усе хороше. У годину пік роззирнись навсбіч і подякуй за все, що бачиш. Автомобіль поряд із твоїм заклеєний скотчем. О! Подякуй за те, що твоя машина ціла. В авто перед тобою верещать трійко дітей? Ом-м-м! Подякуй за спокій у твоєму авто.

Живи теперішнім. Дивись на своє життя як на серію коротких забігів, а не один безперервний марафон, якому немає кінця. Час, вільний від таких забігів, витрачай на відпочинок та відновлення.

Аристотель ділив світ на мислення, відчуття і дії. На думку лікаря Маккі, щоб навчитися боротися зі стресом, людині потрібно змінити щось у кожній із цих сфер. Моя ж улюблена цитата Аристотеля така:

«Ми – це те, що ми постійно робимо». Спробуй розвинути в собі звичку любити себе так само сильно, як любиш інших.

Спочатку сама вдягни кисневу маску – і всім навкруги теж стане легше дихати.

Урок 9

Стався до людей так, як вони хочуть, щоб до них ставилися

Більшість із нас добре засвоїли «золоте правило»: чини так, як хотів би, щоб чинили з тобою. Стався до інших так, як хотів би, щоб ставилися до тебе.

Як би добре це не звучало, все-таки це не визначальний критерій, коли йдеться про гарне ставлення. Надто часто ми робимо для людей те, що сподобалося б нам, однак вони можуть оцінити це зовсім не так.

Якось я читала історію про двох сестер, які прагнули підтримати матір, коли та лікувалася від раку. Вони приїжджали до неї додому, щоб навести там лад. Жінки цілими годинами вичищали кожний сантиметр ванної кімнати, щоб та була чистою й стерильною і мати могла робити там перев'язки після хірургічної операції. Та коли вона повернулася додому і побачила ванну кімнату, яка аж сяяла чистотою, то... образилася на доньок за те, що вони вторглися в її приватне життя.

Коли я вчилася у восьмому класі, ми з однокласниками збирали гроші, щоб купити вчительці особливий подарунок. Ми й гадки не мали, що їй подарувати, а тому зібрали суму, якої вистачило б на нове пальто. А пізніше дізналися, що вона образилася, коли ми подарували їй ці гроші. Вона не могла зрозуміти: невже її старе пальто таке зношене, аж ми вирішили, що його час замінити на нове?

Моя мама якось сказала, що хоче мати маленький портативний телевізор на кухні. Зовсім крихітний – щоб його можна було поставити на довгий кухонний стіл, поки готуєш вечерю, а в разі потреби переносити з однієї кімнати в іншу. Батько ж подарував їй величезний телевізор, який було годі підняти. Маму засмутило те, що

він не дослухався до її побажань. А тато ніяк не міг зрозуміти, чому їй не сподобався телевізор, більший і кращий порівняно з тим, який хотіла вона.

Засвоєний урок: стався до людей так, як вони хочуть, щоб до них ставилися. Те, що є важливим для нас, зовсім не обов'язково важливе для людини, якій ми хочемо допомогти. Тому я просто навчилася питати: «Як я можу допомогти тобі?»

А Сьюзан Міллер навчила мене робити все це ще краще.

Коли я з нею познайомилася, вона працювала консьєржкою в готелі «Ренесанс-Клівленд», що неподалік центральної площі Клівленда. На її візитках зазначалося «Керівник служби консьєржів», однак насправді їй пасувало б «міс гостинність Клівленда». Маєте проблему? У Сьюзан є рішення! Її завжди можна було знайти у вестибюлі готелю – вона притискала телефон до лівого вуха, а звуковим тлом було дзюрчання фонтана.

Вам потрібно поміняти квитки на літак? Загубили багаж? Хочете отримати квитки на виставу, на яку всі квитки вже розпродано? Жодних проблем. Сьюзан здійснювала всі бажання, мов казковий джін. Кожна людина для неї була VIP. Власне, її місія полягала в тому, щоб ставитися до людей так, як вони хотіли б, щоб до них ставилися.

У Сьюзан ніколи не було «звичайних» днів. Вона прокидалась о 3:50 ранку, щоб о п'ятій уже бути на роботі – за півгодини до початку робочого дня. І за 14 років жодного разу не спізнилася.

– Серйозно, я не роблю нічого особливого, – сказала вона. – Це просто гарне ставлення до людей – так мене вчили з дитинства. Моя мама була чудовою, душевною жінкою. Вона навчила нас співпереживати й любити. Сподіваюся, я змогла стати її найкращою наступницею.

Коли один відомий поет забажав келих білого вина о дев'ятій ранку, Сьюзан знайшла того, хто його налив. Коли колишній квотербек команди «Cleveland Browns» Берні Козар попросив знайти няню для своїх племінників, вона зголосилася це зробити. Коли в

одного з музикантів гурту «Allman Brothers» зламався зуб, Сьюзан знайшла стоматолога. А коли її колега Райан Крейґ замовив готельний номер для батьків на честь річниці шлюбу, вона посипала їхнє ліжко пелюстками троянд.

Майже кожен у готелі міг розповісти якусь історію про Сьюзан.

Крісло-качалка. Жінка з немовлям потребувала такого крісла, щоб заспокоювати дитину. Коли Сьюзан з'ясувала, що в будівлі немає жодного крісла-качалки, то привезла власне крісло з вигнутого дерева й дала жінці в користування.

Велосипед. Коли людина, яка пообіцяла позичити свій велосипед учасникові триатлону, не з'явилася, Сьюзан віддала спортсменові свій. А той, між іншим, фінішував другим.

Купальник. Одного дня до готелю увійшла жінка в купальнику. У неї була істерика – хтось украв її одяг. Сьюзан заспокоїла жінку і дала їй свої запасні джинси та футболку, які тримала в готелі про всяк випадок.

Аналіз. Одна жінка приїхала до міста, щоб пройти курс лікування від раку нирок. Їй потрібно було відвезти до лікарні сечу на аналіз, однак їй забракло сил. Сьюзан запропонувала відвезти зразок замість неї.

Сироти. Якось восени до готелю завітала група сиріт із Румунії. Вони ніколи не чули про Гелловін, тож Сьюзан приготувала для них 20 мішечків із ласощами – щоб діти могли відчутти дух старовинного американського свята.

Пацієнт. Хлопчик Джонні прилетів із Сент-Луїса, щоб лікуватись у клівлендській клініці від раку мозку. Його батькові довелося полетіти додому раніше, тож кілька вечорів Сьюзан провела коло ліжка хлопчика, щоб він не почувався самотнім.

Ванна. Менеджер акторки Даєнн Керролл зателефонував до готелю й попросив приготувати для неї молочну ванну. Сьюзан знайшла місцеву молочну крамницю, звідки змогли привезти великі бочки з молоком. Вона нагріла молоко, перш ніж віднести його до

номера акторки, де його вилили у ванну. Сказати, що пані Керролл була здивована, – не сказати нічого. З'ясувалося, що її неправильно зрозуміли: вона просто хотіла, щоб у воду додали жменю молочних кульок.

Сумочка. А це улюблена історія всіх без винятку – про пару з Чикаго. Чоловік із дружиною прибігли на рецепцію – вони були в розпачі, бо загубилася сумочка. Можливо, вони забули її в якомусь із «Макдональдсів» між Чикаго і Клівлендом. Для Сьюзан це завдання стало персональним викликом. Вона дістала мапи, відстежила весь маршрут пари, зателефонувала до штаб-квартири корпорації «Макдональдс» і дізналася номери телефонів усіх закладів за тим маршрутом. Усіх 30! На десятому дзвінку сумочку від «Fendi» було знайдено.

– Навіть не знаю, хто з нас був щасливіший, – сказала Сьюзан. – Я зрозуміла, що можу зробити що завгодно.

Можливо, ми всі можемо це зробити – якщо з'ясуємо, чого хочуть люди.

Урок 10

Хочеш побачити диво? Будь дивом

Бути Богом – ще той тягар!

Не те щоб я знала це з власного досвіду, але після перегляду фільму «Брюс Усемогутній» розумієш, що ця робота – з усіма нескінченними молитвами й проханнями про допомогу – набагато важча, аніж кожен із нас може собі уявити.

У фільмі актор Джим Керрі грає роль розчарованого телерепортера, який застряє в заторі, потім його звільняють з роботи, б'ють, а трохи згодом він не знає, що робити з собакою, який постійно пісяє на його улюблене крісло.

– Боже, чому ти так мене ненавидиш? – у розпачі вигукує він.

Подібне запитання в мене ніколи не виникало, однак у деякі моменти і навіть дні я почувалася так, наче це про мене йшлося в останньому рядку відомого анекдоту про Бога.

У такі дні ти виходиш із дому і надто пізно усвідомлюєш, що на твоїй спідній білизні лопнула резинка. Або ж ти заблукала дорогою на співбесіду. Або якась пташка вирішила вимастити твою нову шовкову блузку з висоти свого польоту.

У цьому фільмі Бог, якого грає Морган Фрімен, кидає виклик чоловікові, котрому здається, що він – мураха, а Бог – хуліган, який сидить на тротуарі під пекучим сонцем, тримає в руці збільшувальне скло і наводить його на мурашок, що аж скручуються під гарячими променями. Він каже: «Гадаєш, ти міг би зробити краще? Гаразд, це твій шанс». А тоді дозволяє нещасному представникові людства якийсь час покерувати Всесвітом.

Спочатку це так весело – змусити море автівок або томатний суп у тарілці розступитися, прибрати з неба хмари та збільшити місяць, як і збільшити жінці груди або дати всім можливість виграти в лотерею, навіть якщо кожен отримає тільки 17 доларів.

Насолоджуючись своєю могутністю, репортер кричить: «Нехай буде воля МОЯ!»

І це страшно – але тільки тому, що він це озвучив. У більшості з нас не стало б духу вимовити це вголос, але завжди здається, що наша воля могла б бути значно веселішою, аніж воля Бога. Мені було непросто довірити свої життя та волю Богові. Я боялася, що Він дасть мені нудне життя, у якому бракуватиме веселощів і взагалі не буде сексу. Та й кому б не хотілося пограти в Бога? Ого! А з чого почав би ти?

Тобі довелося б обов'язково очистити світ від бідності, хвороб, ненависті й зла. Повернути сліпим зір, глухим – слух, навчити калік ходити. Загалом, зробити все те, про що говорить фіналістка конкурсу «Міс Америка», тримаючи в руках букет троянд, більший за першокласника.

А як тобі такий варіант: кожна дитина народжується здоровою, а пологи – абсолютно безболісний процес? (Потім, звісно, треба буде впоратися з проблемою перенаселення, що її спричинить така зміна.) Кожен зможе вступити до коледжу безкоштовно.

Замість двох вихідних запровадимо три. І кожна людина у світі щорічно отримуватиме чотири тижні відпустки.

А жінки та «критичні дні»? Це така собі дизайнерська похибка.

А як щодо світу, у якому чоловіки не лисіють? Де вони справді можуть прочитати думки жінки й купують їй на день Валентина шоколад «Godiva», а не їстівну білизну?

Уяви світ, де команда «Cleveland Indians» виграє світовий турнір принаймні кожні десять років. Хоча ні – нехай кожні п'ять років. Гаразд, одного разу за все моє життя буде цілком достатньо.

Біблію можна відредагувати, щоб її було легше зрозуміти і важче хибно витлумачити. Дамо Йову відпочити, перш ніж він втратить свою родину і все, що має. Повикидаємо з тексту згадки про чуму та інші пошесті.

Подаруємо жителям Клівленда клімат, яким насолоджуються мешканці Сан-Дієго. Хіба ми не заслуговуємо на відпочинок? У них є

океан. Як на мене, це буде справедливо.

Нехай на Різдво всюди сніжить.

Зробимо так, щоб волосся не росло в носах і вухах чоловіків, а ще – на жіночих ніжках.

Зробимо жовтень і розкішну осінь тривалішими – принаймні днів на десять.

Серця стануть більшими, а еґо зменшаться.

Світ міг би прожити без вогняних мурах, вошей, комарів, скорпіонів, змій, павуків і тарганів. Так-так, я знаю, що всі вони є частиною харчового ланцюжка. До речі, щодо харчів: чому б не стерти з лиця землі брюссельську капусту, домашній сир і баклажани?

Те саме можна зробити і з торнадо, ураганами, сніговими лавинами, завірюхами, землетрусами та цунамі. Гадаю, і сам Бог був би не проти, щоб кишкова паличка, м'ясоїдні бактерії та генітальний герпес зникли назавжди.

На захист Бога можна сказати, що жоден із нас не зміг би вигадати веселку, вогонь, музику, сни, зірки, грози, секс, оленів, Тихий океан, Великий каньйон та Ніагарський водоспад.

Та хіба ж це так багато – просити на кожен свій день народження здійснення одного бажання? Я знаю, знаю: «Нехай буде воля Твоя, не моя». У цьому фільмі Бог сказав: «Хочеш побачити диво? Будь дивом».

Це гарна порада для всіх смертних.

Замість того щоб шукати докази Божих справ у магічних трюках, шукай їх у кожній миті життя. Замість того щоб чекати див з небес, віднаходь їх у собі. Замість того щоб мріяти про рай деінде, створи власний шматочок раю тут і тепер. Не шукай ознак Божої присутності в лісових пожежах, ударах блискавки чи статуї, що плаче, просто будь присутнім – і відчуєш Бога всюди.

Щоразу, коли трапляється якась трагедія чи виникає проблема, яку, здається, неможливо розв'язати, ми зазвичай питаємо: «А де ж

Бог?» Уяви, що сталося б, якби ми всі зробили крок уперед – усі без винятку – і сказали: «Ось Бог. Просто тут, у мені; просто тут – у тобі».

Бог є в кожному з нас, у будь-якій трагедії чи проблемі. І тільки від нас залежить, чи зможемо ми закликати наше величне світло та любов і бути дивом – тут і тепер.

Урок 11

Кожна людина є для когось важливою

У Джона Вуда немає свідоцтва про народження, якщо не брати до уваги стареньку чорну Біблію, яка містить доказ про його спадок та обіцянку, що він його отримає, на сторінках із золотою крайкою.

Він навіть не знає, скільки йому років. Одна жінка знайшла його, щойно народженого, загорнутого в лахміття й запханого в сміттєвий бак, близько 70 років тому в Нью-Йорку. Вона принесла малюка додому, дала йому ім'я і виростила як зуміла. Хлопчик, якого врятували, діставши з купи сміття, обрав свою життєву місію – допомагати безпритульним. Понад 20 років Джон працював у міській місії Клівленда і займався безліччю справ: від готування супів до застеляння ліжок. І все це – в ім'я любові до людей, які відчували брак любові до себе.

– Зрештою я так і залишився серед безхатченків, – каже Джон і усміхається, адже фраза звучить досить іронічно. – Усе моє життя було одним великим дивом.

Люди, яким він допомагає, не знають напевне, як до нього звертатися. Він відгукується на «преподобного Вуда», «брата Джона», Вудса або Дока. І якби в Джона було резюме, у ньому зазначалися б такі професії, як соціальний працівник, водій вантажівки, технічний працівник «швидкої допомоги», проповідник і бальзамувальник.

Пастор у Клівленді запросив його до місії ще тоді, коли більшість безпритульних були старими волоцюгами й алкоголіками. Тепер місія – це сучасний комплекс, що складається з ошатних будівель, і по допомогу сюди звертаються переважно молоді люди, які мають проблеми з наркотиками.

Коли Джон почав там працювати проповідником, у місії було тільки п'ять співробітників. А тепер їх 62. Джон водив

напіврозвалений автобус, ремонтував труби, що протікали, і спалював сміття. У нього й досі є ніж, із яким на нього якось напав один п'яничка.

– Ото були часи, – усміхається чоловік. І згадує, як спускався до підвалу старого приміщення, щоб спалити сміття, і бачив там сотні щурів.

– Тепер їх там немає, – сміється він. – Як і мене.

Я познайомилася з ним на вечірці на честь його виходу на пенсію. Він хотів проводити більше часу зі своєю дружиною Беа. А ще планував відвідувати ув'язнених як проповідник і приходити до правопорушників із психічними розладами.

– Своїми проповідями я не заганняю їх у глухий кут, – пояснив він. – У них є свої переживання та біль. Я просто їх слухаю.

Його вуха скидаються на маленькі крильця, що стирчать з акуратної шапочки білого волосся. Уздовж проділу можна помітити оранжеву смужку – вона нагадує про рудого хлопчика, який знайшов Бога у віці восьми років і з того часу ніколи Його не втрачав.

Протягом усього святкового обіду Джон сидів, молитовно склавши руки на колінах, у той час як усі присутні його хвалили.

– Для мене, як і для інших людей у цій програмі, Джон Вуд був як батько, – сказав один із працівників місії, а решта схвально загомоніли, бо знали, як часто Джон забирав безпритульних до себе додому або водив їх до зоопарку.

Інший чоловік розповів, що Джон використовував Біблію як збірку історій, щоб ділитися з людьми притчами про надію.

– Він був як Мойсей, – сказав цей чоловік. – А члени програми були його народом.

А тоді на кафедрі піднявся Джон і прочитав слова пророка Єремії, що добре ілюстрували історію його життя й історії тих людей, яким він допомагав відчувати, що їх люблять.

– Перш ніж створити тебе, я пізнав тебе, – читав Джон, – і освятив тебе.

Він сказав, що не вважає своєю заслугою те, що допомагав рятувати цих людей.

– Хоч я й проповідував Євангеліє, мені немає чим хвалитися, – мовив він.

А тоді акуратно закрив свою стару чорну Біблію – її закладки-стрічки вже перетворилися на ниточки – і пішов геть, опустивши голову, немовби вкотре молився за якусь заблудлу душу.

Кожен із нас є важливим для когось. Саме цієї ідеї можна навчитись або навчити в клівлендській місії.

У місії є ще один волонтер, який утілює це кредо в життя. Джон Ґаллі проповідує не словами, а... стрижками. На те, щоб відновити людську гідність, йому зазвичай потрібно 20 хвилин чи навіть менше. У його руках гребінець перетворюється на чарівну паличку, у ножиць з'являються крила, а волоцюги-безхатченки стають джентльменами, що варті доброї порції лосьйону після гоління.

Зайдіть до його перукарні – чоловічої вбиральні – тут Джон стриже волосся, що ночувало на вулицях, не милося багато днів, волосся, у якому іноді живуть крихітні комахи. Високий чоловік із довгим і приємним обличчям, що нагадує Білла Косбі, знає: єдина різниця між чоловіком, який сидить у його кріслі, і всіма іншими полягає в одному неправильному рішенні.

Джонове волосся вже сивішає, однак густі брови все ще чорні, як і халат, який він одягає, перш ніж когось постригти. Два дні на тиждень він бере латексні рукавички й відкриває свою перукарню між раковиною і пісуаром. Часом він слухає госпел^[3], поки стриже своїх клієнтів. Коли ж я спостерігала за його роботою, замість музики на фоні звучало клацання ножиць, свист гребінця і тихий гомін розмови.

– Він дуже добра людина, – сказав Ентоні, який прийшов сюди з великою кучмою чорного кучерявого волосся. Ентоні кивнув на купу чорних пухнастих хмарок на підлозі – його волосся відростало цілий рік. Джон пройшовся по голові чоловіка машинкою для

стрижки, легенько притискаючи її, щоб зробити проділ. Витрусив на серветку трохи тальку й промокнув голову Ентоні.

– Добре, – сказав Ентоні, поглянувши на свою стрижку «під машинку» – утім, зверху волосся було трохи довшим. – Дякую!

Щойно один клієнт виходив, як одразу заходив інший. Бувають дні, коли Джон робить до 35 стрижок.

– Як робимо сьогодні, Білле? – запитав Джон. – Приберемо майже все?

– Можна, але щоб не зовсім налісо, – відповів той. Коли чорні злиплі пасма почали падати на підлогу, Білл заплющив очі й розслабився, а Джон почав розповідати про своїх клієнтів.

– Усі ми помиляємося, – мовив він. – Просто робимо це по-різному. Ці люди не гірші за мене. Ідеться швидше про наслідки. Мій бруд, мої неправильні дії не вплинули на мене так, як їхні вчинки на них... Зробити тобі проділ?

– Ні, сер, – ввічливо відповів Білл.

Джон не професійний перукар. Він рано вийшов на пенсію, звільнившись зі служби поштових послуг, де працював 25 років, і став волонтером у Червоному Хресті, здавав кров, допомагав жертвам катастроф. Кілька разів він стриг парафіян своєї церкви, а потім звернув увагу на жахливий вигляд безпритульних і прийшов до міської місії, щоб допомогти.

– Щоранку я звертаюся до Господа з молитвою, щоб він скеровував мої очі й руки в правильному напрямку, щоб дав сили моїм ногам, бо знаю, що я не перукар. Я прошу його притримати слабкість і втому, доки закінчу свою справу, – сказав він і додав, що ще ніхто не скаржився на його роботу. – Вони кажуть: «Із цим можна жити».

– Знаєте, чим погана стрижка відрізняється від хорошої? – запитав Джон, а тоді весело відповів: – Чотирма днями!

Дон сів у крісло, а Джон закріпив навколо його шиї чорну накидку.

– Він чудово стриже, – сказав Дон.

– Він надто добрий до мене, – зауважив Джон.

– Я не добрий, я чесний, – наполягав Дон.

Джон ніколи не брав за свою стрижку грошей і не збирається це робити.

– Бог свідок – я ніколи не робитиму це за гроші, – сказав він. – Таке мені не подобається. Подобається робити це так, як я роблю. Кожна стрижка приносить мені задоволення. Більшість із цих чоловіків не можуть собі дозволити стрижку. Вони щойно вийшли з в'язниці. І можуть стати гіршими, зважаючи на те, що їм доводиться постійно жебрати.

– Я й сам колись був п'яницею, пиячив щодня – і одного дня Бог забрав це в мене. Я любив лихословити, і це Він теж забрав. Бог допоміг мені побачити, як це гидко.

Тепер, коли Джон позбувся цієї «гидоти», він допомагає людям віднайти їхню внутрішню красу.

– Стрижка є другорядною, – каже він, – це просто облямівка.

Він підстриг волосся коло носа Дона і простягнув йому люстро.

– Почуваюся на мільйон! – сказав цей бідака симпатичному чоловікові в дзеркалі.

– Чудово. Просто чудово.

Урок 12

Заступайся за інших, особливо якщо вони не можуть себе захистити

У моєму житті було чимало ситуацій, у яких я мала б сказати своє слово, але не робила цього.

Одного дня під час телефонної розмови мій співрозмовник почав розповідати про свій бізнес. І поміж іншим зауважив, яким скупердяєм є один із його клієнтів. «Можна було б припустити, що його прізвище – Гольдштейн», – сказав він і відразу змінив тему.

Мій внутрішній голос заволав: «Гольдштейн? Він натякає на скупість усіх євреїв? Знову цей старий стереотип! Ти збираєшся хоч щось сказати?» Але щоб не бути ханжею, я промовчала.

Якось у відпустці я побачила, як двоє братів дражнили одне одного на пляжі. Батько розсердився й відвів одного з них убік. Наказав йому стати, а щойно той це зробив, як він наказав сісти.

Коли ж хлопчик сів, батько знову звелів йому підвестися на ноги. Хлопець уставав і сідав, як слухняний собака, аж доки почав хлипати.

Він виконував ці команди понад 15 хвилин. Усі, хто був поряд, спостерігали за його приниженням, однак нічого не робили. А коли хлопчик заплакав іще голосніше, його брат почав реготати й кидати в нього пісок та іграшки. Батько ж на це не реагував.

Мій внутрішній голос хотів закричати: «Припиніть! Облиште дитину!» Та інший голос усередині шепотів: «Це його син. І мене це не стосується».

Я нічого не зробила.

Іншим разом я зустріла групу жінок у клівлендській кав'ярні. Після нетривалої розмови одна з них розповіла анекдот, що його можна було сприйняти як расистський. Я просто завмерла на місці. Ніхто з

компанії не засміявся, однак ніхто й не зробив їй зауваження. Хтось із присутніх швиденько змінив тему розмови.

Мій внутрішній голос кричав: «Як ти можеш дозволяти їй видавати нетерпимість за гумор? Та скажи щось нарешті!» А інший голос зауважував: «Не треба цих сцен. Ти її навіть не знаєш. Досить і того, що ти не смієшся». Прислухавшись до останнього, я знов-таки нічого не сказала.

Одного разу ми з друзями йшли через паркінг після шкільного футбольного матчу в Кенті. Коли ми проходили повз тюнінговане авто, у якому сиділа компанія чоловіків (на задньому склі великими літерами зазначалося «Ford»), мій знайомий голосно зауважив, що вони «селюки». А за кілька хвилин та автівка проїхала повз нас і на адресу мого друга посипалися расистські лайки. Він дуже розізлився, однак так і не визнав, що саме його власний коментар і став каталізатором цього інциденту. Щоб не зробити ще гірше, я знову промовчала.

Однієї суботи я їхала на фестиваль близнюків у Твінсбургу разом зі знайомою парою. Біля нашого авто загальмував «порш» спільного знайомого. Він пожартував про «крихіток», яким влаштує «перегляд» на фестивалі. Його цікавило тільки одне – і він зобразив це руками – подвійний комплект грудей, ха-ха! Жінку в нашій автівці дуже обурило таке ставлення до прекрасної статі. Утім, там була ще одна жінка – я. Я хотіла була приєднатися до її заперечень, але нічого не сказала.

Одного вечора, коли я вийшла з закускової в Клівленді, збираючись до театру, я побачила родину з п'яти осіб, які саме йшли до своєї машини. Раптом батько штурхнув сина в спину. Коли хлопчик заплакав, мені захотілося вистрибнути з авто й крикнути чоловікові, щоб той припинив. Та чи могла я читати йому лекції? Це могло бути небезпечно. А якщо в нього є зброя? Або ж він іще більше скривдить дитину, коли я поїду геть?

Я й досі чую оте своє мовчання. Знову, і знову, і знову.

А ти чуєш своє?

Тих, хто мовчить, – їх так багато! Багато років тому я писала статтю-розслідування про підлітка з Ріттмана, штат Огайо, якого заарештували за вбивство батька. Роками Вілл Снайдер потерпав від знущань свого батька-алкоголіка, який до того ж мав психічну хворобу і не лікував її. А тоді одного ранку – 21 січня 1996 року – тихий 17-річний юнак, який доти ніколи не потрапляв у халепу, взяв бейсбольну битку і забив батька, який спав, до смерті. Щойно про це стало відомо, сусіди й друзі почали масово йти до поліції, захищаючи хлопця. Вони розповідали поліцейським про численні ситуації, у яких бачили Вілла з синцями.

Сусіди бачили, як батько вдарив Вілла так сильно, що той упав на землю. Друзі бачили хлопця з синцями під очима, саднами і смужками від паска. Після того як поліція завершила розслідування, 70 свідків підтвердили, що батько Вілла протягом багатьох років систематично бив свого сина. Вілла звинуватили в убивстві у стані афекту. Суддя дав йому п'ять років умовно з випробувальним терміном. Ніхто не заступився за нього, аж доки не стало надто пізно.

Є відома промова пастора Мартіна Німьоллера про те, як порядні німці не змогли захистити права інших людей у часи нацистського режиму. Це потужне послання до всіх нас:

Коли вони прийшли по комуністів, я мовчав, бо не був комуністом.

Коли вони прийшли по членів профспілок, я мовчав, бо не був членом профспілки.

Коли вони прийшли по євреїв, я мовчав, бо не був євреєм.

А коли вони прийшли по мене, вже не лишилося нікого, хто міг би щось сказати.

Чому ми не заступаємося за інших?

Ми боїмося, що не маємо рації. Що станемо тими, хто розхитує човна. Боїмося постраждати.

Однак саме наше мовчання та бездіяльність призводять до того, що страждають інші.

Преподобний Аллан Бусак із Південної Африки, який боровся проти апартеїду, якось сказав, що, коли ми постанемо перед Божим судом наприкінці життя, він запитає: «Де ваші рани?»

І переважна більшість відповість: «У нас немає ран».

А тоді Бог запитає: «Невже у вашому житті не було нічого, за що варто було б боротися?»

Урок 13

Народжуйся знову щодня

Мені зателефонували в неділю пізно ввечері, десь о пів на десяту. Жінка прокашлялась, а тоді залишила коротке повідомлення на моїй робочій голосовій пошті щодо моєї життєрадісної колонки.

«Щойно прочитала вашу статтю в недільному випуску газети. Я народилася в 1930-х. Моя мати була незаміжня, а тому відмовилася від мене і віддала до чужої родини. Краще б вона зробила аборт, бо моє життя ніколи не було щасливим. Я впевнена, що у світі є багато людей, які почуваються так само, як і я».

І все. Вона поклала слухавку.

Я прослухала це повідомлення кілька разів, щоб зрозуміти, чи не вчувається в її голосі гнів, образа або те й інше вкупі. Ця жінка сказала, що краще було б їй узагалі не народжуватися. Вона прожила понад півстоліття і стверджувала, що її життя ніколи не було щасливим.

Цікаво, як вона вимірювала щастя?

Невже вона ніколи не бачила розкішного заходу сонця, що розливається горизонтом? А сотні зір, що мигтять на чорному небі? Невже в неї не було пристрасних поцілунків?

Чи вона коли-небудь мчала на велосипеді з пагорба так, щоб у її волоссі тріпотів вітер? Заходила у ставок, щоб відчути, як м'який мул просочується крізь пальці? Невже вона ніколи не робила «снігового янгола», не читала чудового роману, не вигравала в кункен?^[4]

Вона вимірює щастя моментами чи роками? Імовірно, саме роками.

Можливо, вона зібрала всі роки до купи й повідомила, що її життя – нещасливе.

Може, вона так і не змогла забути про свою образу – адже її покинула біологічна матір. Можливо, люди, які її в дочерили, були

злыми і змушували її страждати. Однак нікому з нас – навіть тим, хто мав обох батьків від самого народження, – не гарантовано абсолютних, беззастережних любові та щастя. Життя зовсім не таке.

Воно значно цікавіше.

Якби ми постійно були щасливими, то почувалися б нещасними. Це скидалося б на нескінченне літо. Нам би набридло сонце й блакитне небо, якби ми бачили їх щодня протягом усього року. Саме з цієї причини я й люблю Огайо. У нас тут чудова суміш: грози, завірюхи, спека, осінні листя та гра в сніжки.

Життя кожного з нас – не ідеальне. Але якби кожен міг зібрати своє життя до купи та обміняти його на інше, більшість людей похапцем забрали б його назад. Принаймні я точно забрала б – з усім болем і страхом, з усіма моментами відчаю. І не погодилася б на щось менше.

Невже вона справді думала, що краще бути мертвою? Ця жінка казала, що краще було б їй не народжуватися взагалі. Я згадала Джиммі Стюарта, який стояв на мості у фільмі «Це прекрасне життя», готовий покінчити зі своїм. І те, як незграбний янгол Кларенс показав йому, як би сумував за ним увесь світ, коли б він учинив самогубство.

Можливо, ця жінка ніколи не робила геройських учинків – наприклад, не рятувала чийогось життя, – але ж вона в будь-якому разі вплинула на чиюсь долю за всі ті роки, що їх прожила на планеті. І навіть якщо це не так, можна почати зараз!

Я хотіла порадити їй почати життя спочатку. Якщо причиною твого болю є батьки, які тебе не любили, звернися по допомогу до психолога. Покинь таку родину і створи нову – з тими, хто тебе справді любить. Стань волонтером, щоб полегшувати біль інших людей.

Я хотіла порадити їй поговорити з Богом. А якщо Він для неї незнайомиць чи злий суддя, знайти нового Бога.

Я хотіла сказати їй, що навіть тим людям, у яких були батьки, що їх обожнювали й захищали, зовсім не гарантовано щастя. Усі мрії

ніколи не здійснюються. А якщо людина здійснює всі свої мрії, це зазвичай трапляється після того, як життя завдало їй чимало ударів.

Я хотіла порадити їй завдати удару у відповідь. Якщо вона ненавидить свою роботу, можна знайти іншу або принаймні змінити ставлення до тієї, що є. Якщо набрид дім, можна переставити меблі, пофарбувати стіни чи знести одну з них.

Я хотіла порадити їй переписати своє життя. Зробити в ньому капітальний ремонт. Щодня протирати табличку. Починати кожен ранок із чистого аркуша й несамовито малювати, забувши про тривогу і страх.

Конец ознакомительного фрагмента.

Текст предоставлен ООО «ЛитРес».

Прочитайте эту книгу целиком, [купив полную легальную версию](#) на ЛитРес.

Безопасно оплатить книгу можно банковской картой Visa, MasterCard, Maestro, со счета мобильного телефона, с платежного терминала, в салоне МТС или Связной, через PayPal, WebMoney, Яндекс.Деньги, QIWI Кошелек, бонусными картами или другим удобным Вам способом.

РЕГІНА БРЕТТ

Двічі фіналіст Пулітцерівської премії

БУДЬ ДИВОМ

50 УРОКІВ,
ЩОБ ЗРОБИТИ НЕМОЖЛИВЕ
МОЖЛИВИМ

КЛУБ
СІМЕЙНОГО
ДОЗВІЛЛЯ

Примітки

1

Вид нетрадиційної медицини, що передбачає зцілення за допомогою дотиків долонь. *(Тут і далі прим. перекл.)*

[Повернутися](#)

2

Концепція нетрадиційної медицини, центром уваги якої є людина як цілісна система.

[Повернутися](#)

3

Вид музики, що походить від сольних одноголосних духовних гімнів на сюжети з Євангелія.

[Повернутися](#)

4

Один із видів картярської гри.

[Повернутися](#)